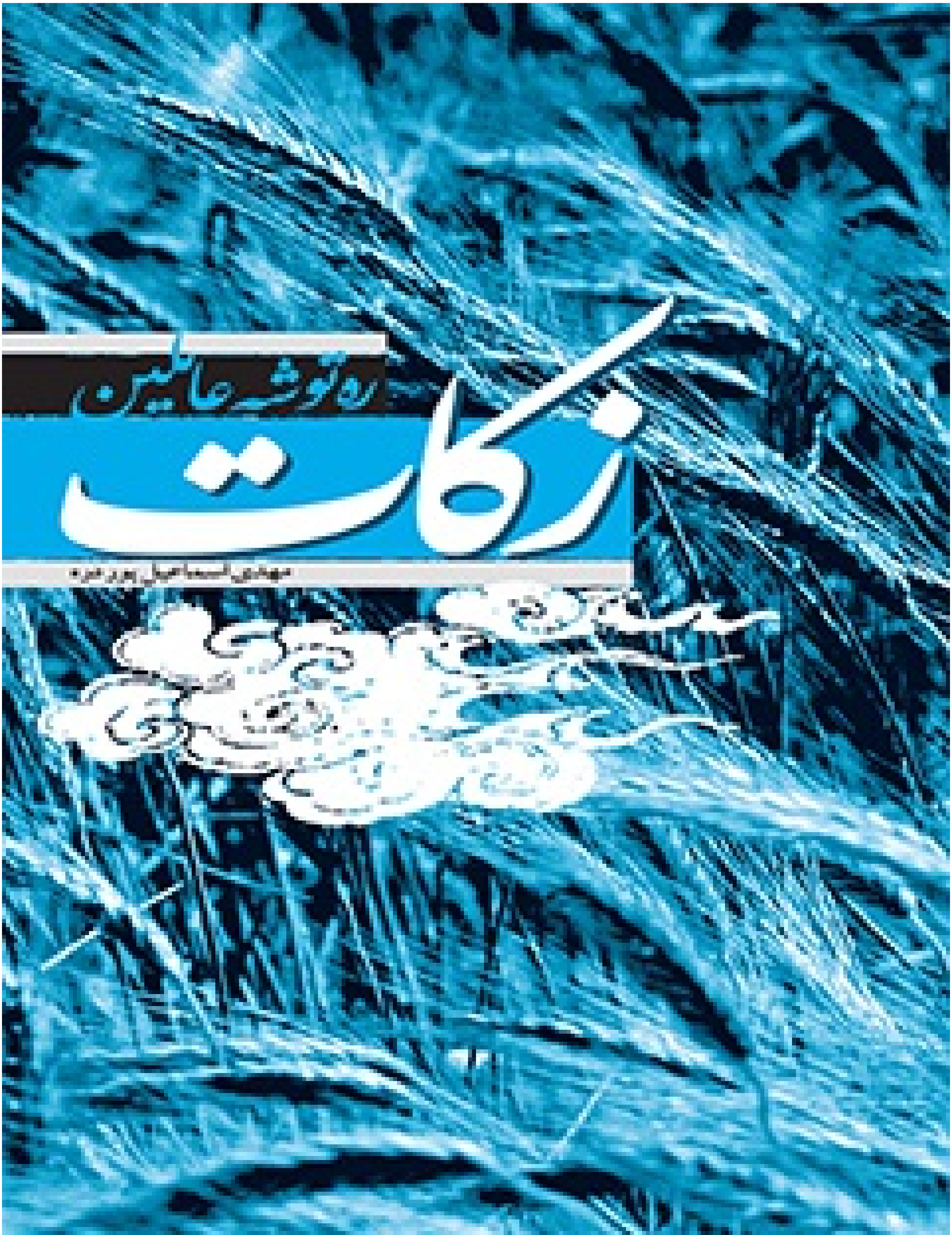

ره توشه عالمین
زکات

بسم الله الرحمن الرحیم

ره توشه عاملین زکات

نویسنده:

مهدی اسماعیل پور دره

ناشر چاپی:

ستاد اقامه نماز

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

ره توشه عاملین زکات

مشخصات کتاب

سرشناسه : اسماعیل پوردره، مهدی، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور : ره توشه عاملین زکات / مهدی اسماعیل پور دره.

مشخصات نشر : تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۷۲ ص.: جدول؛ ۵/۱۱ ×۲۱ س م.

شابک : ۶۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۳۱-۰ ؛ ۶۰۰۰ ریال(چاپ دوم) ؛ ۱۲۰۰۰ ریال (چاپ پنجم) ؛ ۱۲۰۰۰ ریال (چاپ ششم) ؛ ۲۲۰۰۰ ریال(چاپ هفتم) ؛ ۲۸۰۰۰ ریال (چاپ هشتم)

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : چاپ دوم: ۱۳۸۸.

یادداشت : چاپ پنجم: بهار ۱۳۹۱.

یادداشت : چاپ ششم: تابستان ۱۳۹۱.

یادداشت : چاپ هفتم: بهار ۱۳۹۲.

یادداشت : چاپ هشتم: زمستان ۱۳۹۲.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۶ - ۷۲.

موضوع : زکات

موضوع : زکات -- احادیث

شناسه افزوده : ستاد اقامه نماز

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۴/الف۵ر۹ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۶

شماره کتابشناسی ملی : ۱۷۴۲۸۸۰

اشاره

مهدی اسماعیل پور دره

ص:۳

پیشگفتار

یکی از نیازها و خواست های مشروع دینی و اجتماعی، بهره مندی از حداقل امکانات زندگی و زدودن فقر از چهره ی جامعه است. اسلام بـــا چند برنامه، از جمله با طرح زکات به عنوان یک واجب مالی به این خواســت مشروع پاسخ صریح و قاطع داده است، به طوری که وجوب آن از ضروریات دین شمرده شده است.۱در قرآن لفظ زکات ۳۲ بار، با شقوق مختلف آن تکرار شده است. در این ۳۲ بار، ۲۶ بار قرین و همراه با نماز که عمود دین است آورده شده است. خداوند زکات را به مقداری قرار داده که برای فقرا کافی اســت. در حدیثی امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (علیه الســلام) می فرمایند: »خداوند عزّوجل در اموال اغنیا آن مقدار واجب کرده است که برای فقرا کافی اســت پس اگر گرسنه یا عریان یا در شدّت فقر مانندند به دلیل منع اغنیاء اســت و بر خداوند اســت که آنها را محاکمه و عذاب کند.«۲ در حدیثی دیگر محمد بن مسلم از امام صادق(علیه السلام) نقل می کند که ایشــان فرمودند: »خداوند عزّوجل درمال اغنیا آن مقدار قرار داده اســت که فقر فقرا را می پوشــاند و اگر آن مقدار را نمی پوشاند بیشتر قرار می داد. اگر فقرا مشکلی دارند از ناحیه فریضه الهی نیســت بلکه به خاطر خــودداری اغنیا از پرداخت واجب الهی است. اگر مردم حقوق آنها را می پرداختند،

فقراء به راحتی زنـدگی می کردند.«۳ از نظر تاریخی شواهـد معتبری۴ داریم که فقر در بعضـی از منـاطق معّینی در دوره هـای اولیه دین اسـلام از بین رفته است. به طـور مثـال، در یمن در حـدود سه سـالی بـود که همه عایـدات س___الیـانه زکـات، نمی توانست مورد اسـتفاده قرار گیرد، زیرا نیـاز به آن وجود نـداش___ت و به مـدینه منتقـل ش___د یـا در مصـر در زمـان عمر بن عبدالعزیز عایدات زکات به اندازه ای رس___ید که مردم فقیری نبودند تا آن را در خواست نمایند.۵

البّته این در صـورتی اس___ت که سیسـتم اقتصـادی کشـور, متعـادل بوده و توزیع ثروت و درآمـد در آن عادلا‌نه بـاش___د. بنابراین، برای اینکه نظام زکات کارکرد مناسب خودش را داشته باشد باید سایر نظام ها به ویژه نظام اقتصادی، اسلامی شود.

اگرچه تا زمانی که سـیس___تم اقتصادی ما به طور کامل اس___لامی نشود زکات به تنهایی نمی توانـد موجب برطرف شدن فقر جامعه شود، ولی می توانـد به عنوان یک منبع قابل قبول از ش___دّت فقر بکاهـد. به همین دلیل باید، یکی از دغدغه های نظام اسلامی و خواست به حقّ مؤمنین، فراهم آوری زمینه های لازم نظری و عملی برای اجرای زکات در ایران اسلامی باشد.

عـاملین محترم زکات! ش___ما یکی از مهمترین گروه هایی هس___تیـد که می توانیـد زمینه های اجرای زکات را در جامعه فراهم نمایید و بیشترین تعام___ل را با زکات دهندگان دارید. به همین دلیل اگر دارای اطلاعات کافی باشید و بتوانید ارتباط خوبی با زکات دهندگان برقرار نمایید، در افزایش میزان زکات تاثیر بسزایی خواهید داشت.

به همین دلیل در این کتاب سعی شده اطلاعات مورد نیاز شـما جمع آوری گردد و مطالبی را که یک عامل زکات باید بداند آورده شود.

در این کتاب از کتاب زکات حجت الاسـلام و المسـلمین قرائتی و احکام زکات حجت الاسلام و المسلمین فلاح زاده استفاده شده است.

امیـد است این اثر ناقابـل مقبول درگـاه حضـرت حق قرار گیرد و بتوانـد تاثیری را هر چنـد ناچیز در زمینه جمع آوری و توزیع زکات داش___ته باشد.

به امید روزی که به این واجب الهی فراموش شده، به طور کامل عمل شـــود و به کمک آن، فقر از جامعه اسـلامی مان رخت بربندد و دیگر فقیری باقی نماند.ان شاءالله

ص:۹

تاریخچه زکات

در تاریـخ اسـلام دو دوران مشـخص دیده میشود، دوران مکه که همت پیامبـــر (صـلی الله علیه و آله) و مسـلمانان در آن مصـروف تعلیم و تربیت نفرات و آمـوزش و تبلیغ میشـد، و دوران مـدینه که پیـامبر(صـلی الله علیه و آله) در آن دست به تشکیل »حکومت اسلامی« و پیاده کردن و اجرای تعلیمات اسلام، از طریق این حکومت صالح زد.

بـدون شـک یکی از ابتدایی و ضـروریترین مساله، به هنگام تشـکیل حکومت تشـکیل »بیت المال« است که به وسـیله آن نیازهای اقتصادی حکومت بر آورده شـود، نیازهایی که در هر حکومتی بدون اسـتثناء وجود دارد.

به همین دلیل یکی از نخسـتین کارهایی که پیامبر(صلی الله علیه و آله) در مدینه انجام داد تشکیل بیت المال بود که یکی از منـابع آن را »زکات« تشـکیل میـداد، و طبق مشـهور این حکم در سال دوم هجرت پیامبر (صـلی الله علیه و آله) تشـریع شد.

از آیات مختلف قرآن از جمله آیه ۱۵۶ سـوره اعراف، و آیه ۳ سوره نمل، و آیه ۴ سوره لقمان، و آیه ۷ سوره فصلت که همه از سورههای مکی هسـتند، چنین اسـتفاده میشود که حکم وجوب زکات در مکه نازل شـده اسـت، و مسـلمانان موظف به انجام این وظیفه اسـلامی بودهانـد، ولی به هنگامی که پیامبر (صـلی الله علیه و آله) به مدینه آمد و پایه

ص:۱۱

حکومت اسلامی را گذارد و طبعا نیاز به تشکیل بیت المال پیدا کرد، از طرف خداوند ماموریت یافت که زکات را از مردم بگیرد (نه اینکه خودشان به میل و نظر خود در مصارف آن صرف کنند).

آیه شریفه (خذْ منْ أمْوالهمْ صدقةً ...) (سوره توبه ۱۰۳) در این هنگام نازل شد، و مشهور این است که این در سال دوم هجرت بود، سپس مصارف زکات به طور دقیق در آیه ۶۰ س‍‍‍‍ـــوره توبه است بیان گردید، و جای تعجب نیس‍‍‍ـــت که تشریع اخذ زکات در آیه ۱۰۳ باشد و ذکر مصارف آن که میگویند در سال نهم هجرت نازل شده در آیه ۶۰، زیرا میدانیم آیات قرآن بر طبق تاریخ نزول جمعآوری نشده، بلکه به فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) هر کدام در مورد مناسب قرار داده شده است.۶

معنای زکات

زکات در لغت:

زکات در لغت به معنای رش‍ـــد و پاکیزگی است . آری دلسوزی برای محرومین و کمک به آنها س‍ـــبب رشد معنوی است و پرداخت زکات هم سبب پاک شدن مال از حق محرومین و پاک شدن روح از بخل و حرص و تکاثر است.

زکات در قرآن معنای عامی دارد و به کمک های واجب و مس‍ـــتحب گفته می شود و گاهی برای کمک به محرومین به جای لفظ زکات، لفظ انفاق، صدقه و ایتاء مال آمده است.۷زکات در اصطلاح:

زکات در اصط‍ـــلاح فقهی پرداخ‍ـــت مقدار معینی از مال اس‍ـــت، که احکامش در آینده بیان خواهد شد.

اهمیت زکات از دیدگاه آیات و روایات

الف)آیات

۱. پرداخت زکات جزء واجبات مالی است:

در تفسیر المیزان۸ ذِیل آیه ۱۰۳ سوره توبه آمدِه اسِت:

(خـــذْ مـــنْ أمْوالهمْ صدقةً تطِّ هرهمْ و تزِّ کیهمْ بهـــا و ص ِل علیهِمْ إِّ ن صلاتک سکنٌ لهمْ و اللّه سمِیعٌ علیمٌ)

(از اموالشـــان صـدقه (زکات) بگیر تا بـدین وســـیله آنان را (از بخل و دنیاپرستی) پاکســـازی و رشدشـــان دهی و بر آنان درود فرست (و دعا کن). زیرا دعای تو، مایهی آرامش آنان اســـت و خداوند شـــنوا و داناست.)

»این آیه شـریفه متضـمن حکم زکات مالی است، که خود یکی از ارکان شریعت و ملت اسلام است، هم ظاهر آیه این معنا را میرساند و هم اخبار بسیاری که از طرق امامان اهل بیت (ع) و از غیر ایشان نقل شده است.«

۲. در ۲۶ آیه از قرآن کریم، زکات به همراه نماز ذکر شده است.

در این آیات نخست پیوند فرد با خالق (نماز) و سپس پیوند با مخلوق (زکات) بیان شـــده است. این آیات بیان می کند که ایمان انسان زمانی ریشه دار است که در عملش متجلی شود و او را از یک سو به خدا

و از سوی دیگر به بندگانش نزدیک کند.۹

ص:۱۳

۳. قرآن عدم پرداخت زکات را از اوصاف مش___رکین بیان نموده است:

»و ویلٌ لِّ لْمشْرکین الّ ذِین لا یؤْتون ٭الزکوه و هم بالاخِرهِ همْ کافرون « ۱۰

(و وای بر مشرکان.کس___انی ک___ه زکات نمیپردازند و آنان همانهایی هستند که به آخرت کافرند.)

۴. در برخی از آیات قرآن، زکات در ردیف ایمان به مبدا و معاد ذکر شده است:

»إنّ ما یعْمر مساجِد ٭اللهِ منْ آمن بِ ٭اللهِ و الیوْمِ الْآخِرِ و أقام ٭الصلاه و آتی

٭ الزکاه و لمْ یخْش إلاّ ٭الله فعسی أولئک أنْ یکونوا من الْمهْتدین« ۱۱

(مساجد خدا را تنها کسانی باید آباد کنند که به خدا و روز قیامت ایمان دارند و نماز را به پا داشته و زکات میپردازند و جز از خدا نمیترسند.

امید است که آنان از رهیافتگان باشند.)

۵. زکات از نش___انه های آیی___ن محکم و دین اس___توار »دین قیم« است:

»و ما أمروا إلاّ لیعْبدوا ٭الله مخْلصین له ٭الدین حنفاء و یقیموا ٭الصلاه و یؤْتوا ٭الزکاه و ذلک دین القیِّ مه« ۱۲

(و به آنها دستوری داده نشده بود جز اینکه خدا را بپرستند در حالی که دین خود را برای او خالص کنند و از شرک به توحید بازگردند، نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند و این است آیین مستقیم و پایدار!)

۶. زکات یکی از برنامه های دائمی مؤمنان است:

»قدْ أفلح المؤْمنون ..... و الّ ذِین همْ ل ٭لزکوهِ فاعِلون « ۱۳(مؤمنان رس___تگار شدند.... و همان کسانی که زکات میپردازند.)

»هدًی و بشْری للْمؤْمنین الّ ذِین یقیمون ٭الصلوه و یؤْتون ٭الزکوه و هم بالاخِرهِ همْ یوقِنون« ۱۴

(که (قرآن وس___یلهی) هدایت و بشارت برای اهل ایمان است.کسانی

که نماز برپامیدارند و زکات میپردازند و تنها ایشـــانند که به آخرت یقین دارند.)

۷. عدم پرداخت زکات عقوبت شدید الهی را در پیش دارد:

»و الّ ذِین یکْنزون ّالذهب و الفِ ّضه و لا ینفقونها فِی سبیلِ ّاللهِ فب ِّشرْهم بعذابٍ ألیم «۱۵

(و کسانی که طلا و نقره میاندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمیکنند، پس آنان را به عذابی دردناک، بشارت بده!)

در تفســـیر مجمع البیان در ذیل این آیه آمده اســـت :۱۶ »یعنی اموال را انباشته می کنند و زکاتش را نمیپردازند، چون از رسول خـدا- صـلی ّالله علیه و آله- روایت شـده که فرمود: هر مـالی را که زکاتش نپردازی گـنج است (و مشـمول این آیه است) اگر چه آشـکار و در دسترس باشد، و هر مالی که زکاتش را بپردازی گنج نیست (و مشمول این آیه نیست) اگر چه در زمین مدفون باشد.

۸. زکات در ادیان سابق نیز بوده است:

زکات از اختراعات اسـلام نیست، بلکه مثل نماز در شرایع پیشین هم وجود داشـــته است، مانند آنجا که قرآن به حکایت از قـول عیسـی بـن مریـــم (ع) میفرمایـد: »و اوصـانی بـالصـــلاـه و الزکـاه مـا دمت حیـا و مرا تـا زنـده ام به نمـاز و زکـات ســـفـارش کرده است.«۱۷ و آنجـا کـه یکی از صـفات حضـرت اســـماعیـل را این طـور بیـان میکنـد: »و کـان یـأمر اهله بالصـــلاه و الـــزکاه - او همواره خانواده خود را بـــه نماز و زکات امر میکرد.«۱۸

ب) روایات:

۱. زکات به عنوان یکی از پایههای دین اســـلام شـــمرده شـــده است:

ائمه (ع) در روایات متعددی فرمودهاند: »بنای اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز، حج، زکات، روزه و ولایت. «۱۹

۲. بر طبق روایات، شرط قبولی نماز پرداخت زکات است.

پیامبر (ص)در آخرین خطبه خود فرمود:

»ای مردم! زکات اموال خود را بپردازید. پس هر کس زکات نپردازد، برای او نه نمازی است و نه حجّی و نه جهادی.« ۲۰

۳. پیامبـــر اکـــرم (صلـــی الله علیه و آلـــه) کســـانی را که زکات نمی پرداختند از مسجد بیرون می کردند.

در این رابطه روایتی از امام باقر (ع) نقل شـده است که ایشان در این روایت بیان نموده انـد که پیامبر اکرم (صـلی الله علیه و آله) ۵ نفر از مسلمانان را به علت نپرداختن زکات از مســـجد بیرون نمودند . متن روایت در زیر آمده است:

عِن أبی جعفر (ع): »قـال بینا رســـولُ اللهِ(صـلی الله علیه و آله)فی المسْجِدِ إذْ قال قمْ یا فلان قمْ یا فلان حتّ ی أخْرج خمْســـه نفر فقال اخْرجوا منْ مسْجِدِنا لا تصّ لوا فیهِ و أنتمْ لا تزّ کون«. ۲۱

۴. پرداخت زکـات بـاعث از بین رفتن فقر می شود و از جمع شـدن ثروت در یکجـا جلوگیری می کنـد و نپرداختن آن بـاعث پیدایش فقرا و افزایش فقر در جامعه می گردد.

در بسـیاری از روایـات، هـدف از وضـع زکـات، جلوگیری از جمع شـدن ثروت در یکجـا و افزایش اموال فقرا بیـان شـــده است، که اگر این دو کار صورت گیرد خودبخود فقر ریشه کن خواهـد شـد و پس از مـدتی فقرا نیز به جمع زکات دهندگان خواهند پیوست و اگر زکات پرداخت نشود فقر در جامعه افزایش خواهد یافت.

در حدیثی از امام صادق ع می خوانیم:

» و لوْ أَ ن النّ اس أَ دوْا زکاه أمْوالهمْ ما بقی مسْلمٌ فقیراً محْتاجا « ... » إِ ن النّ اس ما افتقروا و لا احْتاجوا و لا جاعوا و لا عروا إِ لا بذنوبِ الْأغْنیاءِ«

(اگر همه مردم زکـات اموال خود را بپردازنـد مسـلمانی فقیر و نیازمنـد، بـاقی نخواهـد مانـد، و مردم فقیر و محتاج و گرسـنه و برهنه نمیشوند مگر به خاطر گناه ثروتمندان) ۲۲

۵. پرداخت زکات باعث بیمه شدن اموال می شود.

بســـــیاری از روایات تاکید دارند که دلیل تلف شدن بسیاری از اموال، نپرداختن زکات اس ــــت و بیان می کنند که پرداخت زکات باعث بیمه شدن اموال می شود.

در حدیثی از امام موسی بن جعفر (علیه السلام) آمده است : » ح ِصنوا

أمْوالکمْ بِ ـالزکاهِ «.۲۳

»اموال خود را با دادن زکات حفظ کنید«

۶. سرنوشت کسانی که زکات نمی دهند بسیار ناگوار است:

برخی از روایات بیان می کنند کسانی که زکات نمی دهند به دین یهود یا مس ـــــیحیت می میرند و وقتی حضرت قائ ـــــم(ع) قیام می کنند گردن مانعان زکات را خواهند زد.

امام صادق علیه السلام در این رابطه فرمودند:»منْ منع قیراطاً من ـالزکاهِ فلْیمتْ إنْ شاء یهودیاً أوْ نصْرانیاً«.۲۴ کسی که یک قیراط۲۵ از زکات را نپردازد به دین یهود یا مسیحیت می میرد.

آثار زکات

الف: آثار فردی زکات

۱- درمان بخل

بخل عیبی است که عیوب دیگری را به دنبال می‌آورد. بی‌اعتنایی به مردم، سنگدلی، عذرتراشی، دروغ پنداشتن ادعای فقرا، از دست دادن دوستان خوب، سختگیری نسبت به خود و بستگان، سوءظن به وعده‌های خداوند، تحقیر شخصیت خود در جامعه، به جای توکل بر خدا توکل بر مال خود، گوشه‌ای از آثار بخل است.

قرآن می‌فرماید: افرادی که به فکر رستگاری خود هستند، باید خود را از این عیب دور بدارند: «و منْ یوق شُحّ نفْسِهِ فأولئک هم المفْلحون»۲۷

یکی از امامان معصوم را دیدند که از اول شب تا صبح در حالی که مشغول طواف کعبه بود، تنها یک دعا می‌کرد و آن این بود که خدایا!

مرا از بخل دور بدار.۲۸

شاید مراد از آیه ۱۰۳ سوره توبه که به پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله دستور می‌دهد: «خذْ منْ أمْوالهمْ صدقةً تطّهرهمْ و تزّکیهمْ بها»، زکات مردم را بگیر و آنان را پاک کن، مراد پاک کردن مردم از بخل و حبّ دنیا باشد.

امام صادق علیه السلام فرمود: «منْ أدّی الزکاه ..... فقدْ وقی

من ٔالش ِّـــــح«۲۹ هر کس زکات مال خود را بپردازد، قطعاً از بخل حفظ شده است.

زکات، وســـــیله تقرّب انســـــان به خداوند است. » إّ ن ٔالزکاه جعلتْ مع

ّ الصلاهِ قرْباناً لِأهْلِ اْلْإسْلامِ «۳۰

زکات، پل اسلام است. » ٔالزکاه قنطره اْلْإسْلام «۳۱

زکات، بعد از شـــــناخت دین و نماز، بالاترین ارزشهاســـــت. » ما مِنْ ش ـــــیْءٍ بعْد المعْرفهِ یعْدِل هذِهِ ٔالصلاه و لا بعْد المعْرفهِ و ٔالصلاهِ ش یْءٌ یعْدِل ٔالزکاه «۳۲

زکات، نشانه بندگی خداست. » لِلْعابِدِ ثلاث علام اِت ٔالصلاه و ٔالصوْم و ٔالزکاه «۳۳

زکات، موجب رستگاری است. » قدْ أفلح منْ تزّ ک ی «۳۴۲- برکت رزق

هر یک از کلمات »زکات« و »برکت« و واژههای مربوط به این دو، ۳۲ بار در قرآن آمده و این نشانه آن است که زکات، مساوی برکت است. آری بریدن شـــــاخههای درخت انگـــــور، در ظاهر کوتاه کردن درخت است، ولی در واقع سبب رشد آن میشود.

در قرآن میخوانیم: » یمْحق اللّه ِالربا و یرْبی ٔالصدقات «۳۵. خداوند ربا را محو میکند، ولی صدقات را رشد میدهد.

در روایات زیادی میخوانیم: » ٔالزکاه تزید فی ِالرزْقِ «۳۶ زکات روزی انسان را زیاد میکند.

۳- بیمه مال

امام کاظم علیه السلام فرمود: » ح ِصنوا أمْوالکمْ بِ ٔالزکاهِ «۳۷ اموال خود را از طریق زکات بیمه کنید.

امام صادق علیه الســـــلام فرمود: اگر حق خدا را بپردازید، من ضامن هستم که اموال شما در دریا و خشکی تلف نشود.۳۸۴- محبوّبیت نزد خدا

امـــــام صادق علیه الســـــلام فرمـــــود: محبوبترین فرد نـــــزد خداوند، سخاوتمندترین است و سخاوتمندترین مردم کسی است که زکات مال خود را بدهد و از آنچه که خدا در مال او واجب نموده است، در مورد مؤمنین بخل نکند.۳۹

۵- تقرّب به خدا

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند زکات را همراه با نماز وسیله تقرّب به خود قرار داد.۴۰

۶- دریافت رحمت خاص خداوند

در قرآن میخوانیم: » و رحْمتی وسِـــعتْ کل ش ـــیْءٍ فسأکْتبها لِّ لـذین یتّ قـــون و یؤْتون الزکـاه...«۴۱ رحمت پروردگار بر هر چیزی گسـترده اسـت، ولی دریافت قطعی آن مخصوص کسانی است که اهل تقوی و زکات باشند.

خداونـد میفرمایـد: » إنِّ ی معکمْ لئِنْ أقمْتم الصـلاه و آتیتم الزکـاه و آمنتمْ برسـلی «۴۲اگر شـما نماز را به پا داریـد و زکات را پرداخت کنید و به پیامبران من ایمان آورید، قطعاً من با شما هستم.

۷- باز شدن گرهها

قرآن میفرماید: » فأّ ما منْ أعْطی و اّ تقی و ص دق بِالحْسْـنی فسـنی ِسره لِلْیسْـری «۴۳هر کس بخشش ـی نماید و پرهیزگار باشـد و حقیقت را تصدیق نماید، ما کارهای مشکل او را آسان میکنیم.

۸- کفّاره گناهان

حضـرت علی علیه السـلام میفرمایـد: » الله الله فی الزکاهِ فإِنّ ها تطْفئ غضب ربِّ کم «۴۴ شـما را به خدا، شـما را به خدا درباره زکات (دقت کنید) که همانا زکات غضب پروردگار را فرو مینشاند.

خداوند میفرماید: اگر نماز به پا دارید و زکات بپردازید، من بدیهای شما را میپوشانم.۴۵

۹- خدایی شدن انسان

همانگونـه کـه خداونـد رحمت خود را بر همه گسـترانـده اسـت، زکاتـدهنـده لطف خـود را بر فقرا سـرازیر میکنـد و بدین گونه اخلاق خدایی را در خود شکوفا میکند و مظهر رحمانّیت پروردگار میشود.

۱۰- رهایی از کیفر

کفّـار، با توبه و نماز و زکات میتوانند خود را از کیفر برهانند. قرآن میفرماید: » فإِنْ تابوا و أقاموا الصـلاه و آتوا الزکاه فخ لوا سبیلهم «۴۶

۱۱- گشایش برای مردگان

شخصی به امام صادق علیه السلام گفت: برادرم از دنیا رفته است و زکات زیادی به عهدهاش بود، من آنها را پرداخت کردم، امام فرمود: با این عمل مشکل او برطرف میشود.۴۷

۱۲- استجابت دعا

در روایتی میخوانیم: هر کس میخواهد دعای او مس___تجاب ش___ود، لقمه خود را حلال کند و یکی از راههای حلال کردن لقمه، پرداخت حق خدا از خمس و زکات است. امام صادق علیه السلام فرمود: اگر حق آنچه را که خداوند رزق ش___ما کرده است بپردازید، باقیمانده آن برای شما طیب و حلال است. » یطیِّ بِ الله لکمْ بقیّ ته «۴۸۱۳- قبولی نماز

پیامب___ر صلی الله علی___ه وآله فرمود: زکات اموال خ___ود را بپردازید تا نمازتان قبول شود. » زّ کوا أمْوالکمْ تقْبلْ صلاتکم «۴۹

۱۴- جاودانگی اموال

زکات در حقیقت ذخیره قیامت میشود، بنابراین مال فانی را جاودانه میکند. کامیابیهای احتمالی و موقت و پردردس___ر دنیا را میتوان از طریق پرداخت زکات به کامیابیهای قطعی و دائمی و بیدردسر تبدیل نمود.

۱۵- زندگی شیرین

امام صادق علیه السلام فرمود: اگر مردم حقوق خود را ادا کنند، قطعاً در زندگی ش___یرینی به س___رخواهند برد: » و لوْ أّ ن النّ اس أّ دوْا حقوقهمْ لکانوا عائشِین بخیرٍ «۵۰

۱۶- خواب راحت

به امام معصوم گفتند: فلانی در خواب به مش___کلات و ناگواریهایی برمیخورد، حضرت فرمود: این به خاطر آن اس___ت که زکات خود را در راه صحیح مصرف نمیکند.۵۱

ب: آثار اجتماعی زکات

۱- برادری

قرآن در یک جا میفرماید: مؤمنان با یکدیگر برادرند: «اّنما المؤمنون

اخوه«۵۲

و در جایی دیگر میفرماید: هر گاه مخالفان شما توبه کنند و نماز به پا دارند و زکات بپردازند، آنها هم برادر دینی شما میشوند: » فإنْ تابوا و أقاموا ٔالصلاه و آتوا ٔالزکاه فإخْوانکم فی ِالدین « ۵۳ بنابراین شرط برادری، در کنار توبه و نماز، پرداخت زکات است.

۲- ایجاد یا تعمیق روابط

در آداب دوس___تی، صدها روایت به چش___م میخورد که آنچه سبب ایجاد دوستی یا تعمیق وتوسعه آن میشود، خوشنّیتی، خوشرفتاری، انصاف، کرم، ایثار، س___خاوت، احسان، محبت، زهد، صله رحم، هدیه وتفقّد از یکدیگر میباشد که در پرداخت زکات همه آن آثار به روشنی نهفته است.

۳- کینه زدایی

با پرداخت زکات، کینه محرومان برطرف و به محبت و دوستی تبدیل میشود و این محبت و دوستی در تعاون و یاری یکدیگر و تولید بهتر و بیشتر و حفاظت از دستاوردهای جامعه اسلامی نقش مهمی دارد.

۴- به صحنه کشاندن واماندگان

فقر و گرس___نگی، انسان را به انزوا و گوشهگیری و بدبینی و ناامیدی و حقارتپذیری میکش___اند، امّا زمانی که با پرداخت خمس و زکات و س___ایر انفاقات مش___کلات اقتصادی مردم حل شود، تلاش، نشاط، دلسوزی و حضور مردم در صحنههای مختلف بیشتر میشود.

۵- تقویت بنیه دینی مردم

امام رضا علیه السلام فرمود: فلسفه و دلیل پرداخت زکات، قوت فقرا و... و تقویت آنان و کمکرسانی در امور دینی آنها است.۵۴

از محل زکات میتوان مدارس، کتابخانهها، مساجد و سایر مراکز دینی و فرهنگی را ایجاد نمود و یا آنچه را که قبلاً احداث شده است، توسعه داد و با دعوت از کارشناسان دینی و علما و اساتید مناطق دیگر، پایگاه علمی و اعتقادی مردم را تقویت نمود.

۶- ایجاد همدلی در جامعه

پرداخت زکات، دلها را به هم نزدیک میکند و جامعه را برای حلهمه مشکلات آماده میس___ازد. اگر فقرا خود را در سود اغنیا شریکبدانند، در برابر نابس___امانیها و مش___کلات و آفات با تمام توان به

پاخواهند

خاست و تا آنجا که بتوانند در حل مشکلات کوشش خواهند نمود.

زکاتـدهنـــده علاوه بر کســـب رضـای خداونـد و بـــرکـات معنوی و اخروی، دلهـای دیگران را نیز به سوی خود جذب میکند و به خاطر همین محبوبّیتی که در جامعه پیدا میکند، دیر یا زود از حمایتهای مردمی در امور مختلف برخوردار میشود.

آری بعضـی از افراد سـرمایه خود را بـا خریـد جمـادات (خـانه، ماشـین، مزرعه، فرش، لبـاس و...) هزینه میکننـد تا شـــاید بتواننـد دلهای مردم را به خود جـذب کننـد، ولی از آنجا که دلهای مردم در اختیار خداونـد است، این دسـته افراد معمولاً در جـامعه منفـور دیگراننـد، امّـا کسـانی که بخشـی از ســـرمـایه خود را (به جـای جمـادات) در راه نجـات انسانهـا، رشـــد اســـتعدادهای فراموش شـــده، تأمین هزینه ازدواج و مسکن و کارآموزی به افرادی که صاحب حرفه نیســـتند، صرف میکنند، هم در تمام ارزشـها و پاداشـهایی که بر اثر آن کمکهای خالصانه به دست میآید خود را شـــریک میکنند و هم محبـــت و حمایت مردم را در اختیار خواهنـد داشـــت. در اینجا بایـد ببینیم آیا گروه اوّل عاقلنـد که با صـرف هزینه در خریـد جمادات خود را منفور خلق و خالق میکننـد، یا بندگان خالص خدا که با پرداخت حقوق الهی، خود را محبوب خالق و خدا مینمایند. آری، اغنیا میتوانند عقل و لیاقت خود را با انتخاب یکی از این دو راه بیازمایند.

۷- تربیت نسل پاک

در بسیاری از کتابهـای تربیتی و روانشناسـی، به هسـته مرکزی تربیت که انتخاب همســـر و لقمه حلال است، کمتر توجّه شده است. اسلام برای تربیت نسل آینده، به مسأله انتخاب همسر و پس از آن به نقش لقمه حلال بسیار توجّه و تأکید دارد.

پرداخت زکات، سبب پاک و حلال شدن رزق است و لقمهها را از حق محرومان پاک میکند و نقش لقمه پاک در جامعه و نسل آینده از طریق گرایش به خوبیها و کمالات و تنفّر از بدیها بر کسی پوشیده نیست.

۸- دفع بلا از امّ ت

در قرآن میخوانیم: » و لوْ لا دفع ُ اللهِ النّ اس بعْضهمْ ببعْضٍ لفســـدتِ الْأرْض

و لکِ ـن ـالله ذو فضْلٍ علی العالمین «۵۵

امام صادق علیه السـ‌ـ‌ـلام ذیل این آیـ‌ـ‌ـه فرمود: قطعاً خداونـد به خاطر کسـ‌ـ‌ـانی از شـ‌ـ‌ـیعیان ما که زکات میدهند، انواع بلاها و خطرات را از سـ‌ـ‌ـایرین نیز دفع میکنـد و اگر زکات این گروه نبود، همه یکجا نابود میشدنـد.۵۶۹ - فقرزدایی

یکی از مسـ‌ـ‌ـایـل مهم جـامعه، وجود فقر و گرسـنگی و سـایر کمبودهـا اسـ‌ـ‌ـت که یکی از راههـای مبارزه با آن، توجّه جدی به مسأله پرداخت خمس و زکات و انفاقات است.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «فما جاع فقیرٌ إّ لا بما منع غن ٌّی و اللّه تعالی سائِلهمْ عنْ ذلک«۵۷ هیچ فقیری گرسنه نمیماند مگر به خـاطر آن که توانمنـدی حق خـدا را نمیپردازد و خداونـد در روز قیـامت توانمنـد را به همین دلیـل بازخواست خواهد کرد. در روایات متعدد میخوانیم:

اگر مردم زکات مال خود را بپردازند، فقیری باقی نمیماند.۵۸

امـام صـادق علیه السـ‌ـ‌ـلاـم فرمود: هیـچ محتـاج و گرسـ‌ـ‌ـنه و برهنهـای در جـامعه وجود نخواهنـد داشت، مگر به خـاطر گناهان اغنیا.۵۹۱۰- ایجاد اشتغال

یکی از مسـ‌ـ‌ـائـل مهم جـامعه، وجود بیکـاری اسـ‌ـ‌ـت که زمینهسـاز انواع فسادهاست. اگر مردم خمس و زکات خود را بپردازند، چرخهای اقتصاد به گردش در میآید و بخش مهمی از افراد بیکار شاغل خواهند شد. همانگونه که از طریق مضاربه یـا قرض الحسـنه میتوان ایجـاد اشـتغال کرد، از طریق پرداخت خمس و زکات و یا بخششـهای بلاعوض و یا ایجاد زمینههای تحصـیل برای بیسوادها و کمسوادها و آموزش فن و حرفه و تأسـ‌ـ‌ـیس و توسعه مراکز فرهنگی و احداث جادّ هها و پلها و آبادانیهـای دیگر نیز میتـوان ایجـاد اشـ‌ـ‌ـتغـال کرد. بنـابراین در احیـای خمس و زکـات، حـلّ مسـ‌ـ‌ـألـه اشـتغال و توسـعه اقتصـادی و فرهنگی و پـ‌ـ‌ـر کردن ایـام فراغت و جلوگیری از مفاسـ‌ـ‌ـدی کـ‌ـ‌ـه در اثر بیکاری به چشم میخورد، نهفته است. به علاوه کار و اشـتغال سـبب دلگرمی بهمکتب، به امّت، به نظام اسـلامی و سـبب شـکوفایی اسـتعدادها و نبوغهاو مانع انواع افسـ‌ـ‌ـردگیهای فرد و جامعه است و در مقابل آن بیکاری باعث تبهکاری، افسردگی،

س‌ـــوءظن، رکود، ایجاد عقـده و زمینهسـاز انواع فتنهها و آشوبها است که اگر شـعله آن برافروخته شود، همه را در خود میسوزانـد. شایـد به همین دلیل باشد که در قرآن جمله »و لا تلْقوا بأْیدیکمْ إلی التّ هْلکهِ« ۶۰ یعنی خودتان را با دست خود به هلاکت نیندازید، بعد از دستور انفاق مطرح شده است.

آری اگر در جـامعه، مردم در قـالب خمس و زکات و س‌ـــایر کمکها دست از انفاق بردارنـد و بر فقرا فشار وارد شود، این فشارها تبدیل به آشوب و فتنهای میگردد که فقیر و غنی در آن میسوزند.

۱۱- وسیله اقتدار امّ ت

اگر کمبودهـا از طریق مالیاتهای اس‌ـــلامی و خمس و زکات تأمین شود و افراد جامعه به یک نوع رفاه نسبی دست یابنـد، دلهـا نسبت به هم مهربـان میشود، نیروهـا متمرکز میگردنـد و همه پشتیبان یکـدیگر خواهن‌ـــد بود. چنین جامعهای دارای صلاب‌ـــت و اقتـدار خواهد بود و در مقاب‌ـــل هر وعده و وعید و یا هر تهدید و تطمیعی بیمه میش‌ـــود. بخص‌ـــوص که در پرداخت خمس وزکات قصد قربت در کار اس‌ـــت وهیچگونه تحقیر ومنتی روانیست.

آری، جبـران کمبودهـا از طرف پرداختکننـدگان مخلص و اجرای این امر الهی از طریـق مراجع دینی محبـوب ومتقی، سـبب آرامش و دلگرمی و اتصال به علمای ربانی خواهد ش‌ـــد که این امر خود وسیله اقتدار و عزّت ملّی و اسلامی است.

البته ممکن است مؤسـسات خیریه یـا افراد نیکوکـار از طریق صـندوقها و بانکها کمکهایی به محرومان اختصاص دهنـد، امّا مگر تنها هدف اسـلام سیر کردن گرسنگان است؟ در طراحی و مهندسی اسلام، علاوه بر رسیدگی به فقرا آثار و اسرار زیادی نهفته است، از جمله اینکه:

اولاً: کمککنندگان نّیت خالص داشـته باشند و هیچگونه ریا، خودنمائی، شهرتطلبی در کار آنها وجود نداشته باشد و انتظار مدح و ستایش و جبران از کسی نداشته باشند.

ثانی‌ـــاً: مالی که میپردازند از جنس مرغ‌ـــوب، عالی، حلال وبیمنت باشد.

ثالثاً: نحوه پرداخت آگاهانه، عاش‌ـــقانه، آزادانه باش‌ـــد. این شرایط در

تربیت افراد مؤثر است و اتصال آنان را به عالم ربانی که مرزبان مکتب اسـلام است، روشن میکند و سـبب یک اقتدار معنوی میشود زیرا هم سر

و کار پرداختکنندگان و هم سر و کار گیرندگان با علمای ربانی خواهد بود.

۱۲- کم شدن مفاسد اجتماعی

هم ازدیاد سرمایه زمینهساز فساد است که با پرداخت خمس و زکات ثروتها تعدیل و مفاسـد مهار میشود و هم فقر ممکن است زمینه وقوع سـرقت، دریافت رشـوه، خیانت و امثال آن شـود که دریافت خمس و زکات و... این زمینه را میخشکاند و از بین میبرد. بنابراین پرداخت خمس و زکات، در مهار مفاسد اجتماعی نقش مهمی دارد.

۱۳- حفظ آبروی فقرا

در بسـیاری از موارد فقر آبروی انسان را در جامعه در معرض خطر قرار میدهد و خمس و زکات، فقر را از بین میبرد و آبروی انسانها را حفظ میکند. از امام صادق علیه السلام پرسیدند: شخصی که در خط فکری ما نیست، از دنیا رفته و اطفال فقیری را به جا گذاشته است، آیا میتوانیم از زکات به آنها بدهیم؟

فرمود: بله، آن اطفال گرسنگانی هستند که تقصیری ندارند و باید آبرو و موقعیت آنان در جامعه حفظ شـود و زندگی آنها تا رسیدن به حدّ بلوغ و رشـد لازم تأمین گردد. امّا، اگر این اطفال بالغ شدند و حق را فهمیدند ولی با لجاجت دست از آن کشیدند، از زکات به آنها ندهید.

(سـزاوار نیست زکات از افراد مؤمن گرفته و به منحرفین لجوج داده شود).۶۱

۱۴- تعدیل ثروت

خمس و زکات، گامی برای مهار ثروتها اسـت. اسـلام از یک سو دسـت افراد قـوی، مبتکر، پرکار و خلّاق را در مالکّیت باز گذاشـته تا مانع رشـد آنان نشود و از سـویی درآمدهایی از قبیل ربا، سرقت، رشوه، اختلاس و... را ممنوع دانسته است و از سوی دیگر به مالکین درآمدهای حلال اجازه نمیدهد تا درآمد خود را هرگونه که خواستندمصرف کنند و آنان را از اسراف و تبذیر و ثروتاندوزی نهی فرمودهاسـت و از طرف دیگر با واجب نمودن خمـس و زکات و کفّاراتو

سـفارش اکید به انواع کمکها و صدقات، بخشـی از اموال آنان را با علم، اراده، عشـق و ایمان برای حل مشکلات طبقه محروم گرفته است.

۱۵- جذب دیگران

اسلام، مصرف زکات را برای هشت گروه قرار داده است که یکی از آنها، سرشناسانی هستند که اگر حمایتهای مالی از آنان به عمل آید، ابتدا خودشان و سپس قوم آنان به اسلام جذب میشود.

البته این جذب، مقدمه گرایشهای فکری، فرهنگی و اعتقادی است، همچون جاذبههایی که برای فرزندان در روزهای اول مدرسه ایجاد میشود و بدین وسیله ابتدا آنان را با مدرسه آشنا میکنند و سپس نماز علمی و فکری آنان در مدرسه و دانشگاه تأمین میشود.

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله سهمی از زکات را به رؤسای قبایل میداد و در هر زمان ولیّ امر مسلمین میتواند این کار را انجام دهد.۶۲ از همین سهم که به نام «و المؤلّف قلوبهم» در قرآن مطرح شده است، میتوان مقداری به مسلمانان ضعیف الایمانی پرداخت کرد که اگر به حال خود رها شوند، تبعات و وسوسههای دشمنان در آنان ایجاد شک مینماید. اسلام برای پایداری آنان در دین، مشکلات اقتصادی آنان را حل میکند و این کار مقدمهای برای انس بیشتر با مکتب خواهد بود.۶۳

ج: آثار ترک زکات

۱- تلف شدن اموال

امامصادق علیه السلام فرمود: «ما ضاع مالٌ فی بَرٍّ و لا بحْرٍ إلا بتضْییعِ الزکاةِ»۶۴ هیچ مالی در خشکی یا دریا ضایع نمیشود، مگر به خاطر آنکه زکات آن پرداخت نشده است. آن حضرت در حدیث دیگری

فرمودند: «حَصِّنوا أمْوالکمْ بِالزکاةِ و أنا ضامنٌ لک لِّ ما یتوی فی بَرٍّ أوْ بحْرٍ بعْد أداءِ حقِّ اللهِ فیهِ من التّلف»۶۵ اموال خود را از طریق پرداخت زکات بیمه کنید و اگر بعد از پرداختن زکات مالی تلف شد، من ضامن آن هستم.

۲- خسارت دو برابر

در روای___ات میخوانیم: »م___نْ منع حقّاً ـِللهِ عَ ز و ج ـ___ل أنفق فی باطِلٍ مِثْلیه«۶۶ کسی که حق خدا را نپردازد و در راه حق مال خود را صرف نکند، دو برابر آن مقدار را در راه باطل صرف خواهد کرد.

۳- هزینه در راه اشرار

رسولخداصلی الله علیه وآله فرمود: »منْ منع ماله من اْلْأخْیارِ اخْتیاراً صرف اللّٰه ماله إلی اْلْأشْرارِ اضْطِراراً «۶۷ کسی که مال خود را از مصرف در راه خوبان با اختیار خود باز دارد، خداوند مال او را در راه اشرار با اجبار صرف خواهد نمود.

۴- هزینه در راه گناه

امـام صـادق علیه السـ___لام فرمود: »و اعْلمْ أنّ ه منْ لمْ ینفِقْ فی طاعهِ ـاللهِ ابتلی بأنْ ینفِق فی معْصِیهِ ـاللهِ عَ ز و ج ـل و منْ لمْ یمْشِ فی حـاجهِ ولـِیِ ـاللهِ ابتلی بـأنْ یمْشِی فِی حـاجهِ عـدِّ و ـاللهِ عَ ز و ج ـل «۶۸ آگاه باشـید، کسـی که مال خود را در راه اطـاعت خداونـد صـرف نکنـد، به هزینه کردن آن در راه معصـیت خداونـد گرفتـار میش___ود و هر کس در حل مشـکلات ول___یّ خدا گامی برندارد، خداوند او را بر تلاش و حرکت در راه حلّ مشکلات دشمن خدا گرفتار میکند.

۵- کمبود و قحطی

رسول خـدا صـلی الله علیه وآله فرمود: »لاـ تزال أُ متی بِخیرٍ مـا تحـابّ وا ...و أقاموا ـالصـلاه و آتوا ـالزکاه فإذا لمْ یفْعلوا ذلک ابتلوا بالقحْطِ و ـِالسـنین «۶۹ امّت من تـا مـادامی که یکـدیگر را دوس___ت بدارنـد و اهل نماز و زکات باش___نـد در خیر و سعادت به س___ر میبرند، ولی اگر این گونه نباشند، گرفتار قحطی میشوند.

۶- محروم شدن از تولیت و تعمیر مراکز دینی

قرآن میفرمایـد: مش___رکان حقّ تعمیر مس___اجد را ندارند، بلکه تعمیر وآباد کردن آن تنها سـزاوار کسانی است که اهل نماز وزکات وشجاعت باشند.۷۰

۷- رفع برکت از زمین

رسول خدا صـلی الله علیه وآله فرمود: » إذا منعتِ ـالزکاه منعتِ اْلْأرْض برکاتها«۷۱ هر گاه زکات پرداخت نشود، زمین برکات خود را از مردم باز م___یدارد و در حدیث دیگری میخوانیم: اگر توانگران زکات مال خود را نپردازند،

خداونـد باران رحمت خود را از مردم باز میدارد.۷۲ در حـدی___ث دیگ___ری از امام باقر علیه الس___لام میخوانیم: اگر زکات پرداخت نش___ود، برک___ت از کش___اورزی و میوهها و معادن برداش___ته میشود.۷۳

۸- مرگ چهارپایان

امام رضا علیه السلام فرمود: »إذا حبستِ ـ الزکاه ماتتِ المواشِی« ۷۴ هر گاه زکات پرداخت نشود، چهارپایان میمیرند.

۹- محروم شدن از رحمت

امام صادق علیه الس___لام فرمود: کس___ی که ح___ق خداوند را از مالش نپردازد، سـزاوار است که خداوند رحمت خود را از او دریغ کند.۷۵۱۰- اخراج از مسجد

امـام بـاقر علیه السـلام فرمود: روزی پیـامبر اکرم صـلی الله علیه وآله وارد مسـجد شدنـد و با جمله »قمْ یا فلان قمْ یا فلان« پنج نفر را از مسـجد اخراج کردند و فرمودند: شـما که زکات نمیدهید از مسـجد بیرون بروید.۷۶ آری نمازگزار واقعی بخیل نیس___ت. »و إذا م ـ سه الخْیرْ منوعًا إ ّ لا المص ّ لین «۷۷

۱۱- علامت نفاق

در آیه ۶۷ س___وره توبه که سیمای منافقـان را بیـان میکنـد، میفرمایـد: » المنـافقون و المنافقات بعْضـهمْ منْ بعْضٍ یأمرون بالمنکرِ و ینهوْن عنِ المعْروفِ و یقْبضون أیـدِیهمْ« ۷۸ آنان دست خود را از کمک به دیگران میبنـدن___د و (این گونه) خدا را فراموش میکنند، خدا نیز با آنان رفتار فراموششدگان را انجام میدهد.

۱۲- قبول نشدن نماز و عبادات

در روایات میخوانیم: » أیّ ها النّ اس أ دوا زکاه أمْوالکمْ فمنْ لا یزّ کی لا صـلاه له و منْ لا صلاه له لا دین له و منْ لا دین له لا ح ـ ج و لا جِهاد له«۷۹ قبولی تمام اعمال، وابسته به قبولی نماز است و قبولی نماز وابسته به پرداخت زکات است.

امام رضا علیه السـلام فرمود: خداونـد نماز و زکات را قرین و مقرون یکدیگر قرار داد و نماز بیزکات پذیرفته نیس___ت.۸۰ حضرت موسی علیه السلام جوانی را دید که نماز با حالی میخواند، به خداوند گفت:

چه نمـاز زیبـایی دارد! به او وحی شـــد نمـاز او زیبـاست ولی این جوان بخیـل اســت و زکات نمیپردازد و تا زمانی که زکات ندهد، نمازش قبول نیست.

رسـول خـدا صـلی الله علیـه وآلـه فرمـود: نمـاز کسـی کـه زکـات نمیـپردازد همـچـــون لبـاس کهنه در هـــم پیچیـده و به صـــورت نمازگزار پرتاب میشود.۸۱

۱۳- هم ردیف رباخواران

حضرت علی علیه السـلام فرمود: »مانع الزّکاه کآکل الرّبا«۸۲ کسی که زکات ندهد همچون رباخوار است.

راههای گسترش فرهنگ زکات و تشویق مردم به پرداخت آن

عامل محترم

برای تش___ویق مردم به پرداخت زکات، ابتدا باید به س___راغ ریشههای اعتقادی و فکری و فرهنگی برویم. ما اگر بتوانیم باور انفاق را در مردم ایجاد کنیم، آنها با میل و رغبت زکات مال خود را خواهند پرداخت.

در زیر ۶۴ مورد از باورهایی که می تواند در فرهنگ سازی زکات موثر باشد آورده شده است۸۳ که شما می توانید در سخنرانی ها و تبلیغات خود از آن استفاده نموده و انگیزه مردم را در پرداخت زکات افزایش دهید:

۱-اگر کسی باور کند مالی که در اختیار اوست، امانت و هدیه خدایی است،

۲-اگر باور کند امتیازی بر دیگران ندارد و همه با هم برادرند،

۳-اگر باور کند ارزش جذب دل محرومان، بیش از ارزش جمع مال است،

۴-اگ___ر ب___اور کند دعای محرومان، مش___کلهای زندگ___ی او را حل میکند،

۵-اگر باور کند ممکن اس___ت فردا خودش یکی از محرومان جامعه باشد،

۶-اگر باور کند که خدا جای آنچه را انفاق میشود، پر میکند،

ص:۳۳

۷-اگر باور کند انفاق او همچون دانهای است که تبدیل به خوشههای متعدد و صدها دانه میشود،

۸-اگر باور کند فقیر، کمک مالی او را برای قیامتش حمل میکند،

۹-اگر باور کند سیر شـــدن فقرا، یک لذّت معنوی و آرامش درونی به همراه دارد،

۱۰-اگر باور کند کمک امـــروز او به صورت چهره زیبایی در برزخ مونس او خواهد بود،

۱۱-اگر باور کند حل مشکل مسلمین، حل مشکل رسول خدا (صلی الله علیه وآله) است،

۱۲-اگر باور کند بیتفاوتی نســبت به محرومان جامعه ممکن است سبب انفجار و انقلاب و از دست دادن کل اموال او شود،

۱۳-اگر به آثار و برکات و پاداشهای کمک به دیگران ایمان داشـــته باشد،

۱۴-اگر خطرات بیتفاوتی، کنزاندوزی، بخل و حرص را بداند و با تاریخ ثروتمندان بیتفاوت آشنا شود، خود را برای پرداخت خمس و زکات و انفاق و... آماده میکند.

۱۵-اگـــر بدانیم خدایی از ما قرض خواســته و فرموده اســـت: «من ذا الّذی یقرض اللّه قرضاً حســناً»۸۴ که خزینههای آســمانها و زمین به دســت اوســت، خواهیم فهمید که هدف از این قرض در حقیقت شکوفایی روحیه سخاوت و انساندوستی در انسان است.۸۵

۱۶-اگر ما همچون حضرت ســلیمان داراییهـــای خود را از فضل خداونـــد بدانیم و بگوییم: « هذا منْ فضْلِ ربِّ ی »۸۶ هرگز در پرداخت خمس و زکات مال خود بخل نمیکنیم.

۱۷-اگر ما نعمتهای خداوند را وســیله رفاه و غفلت و سرمســتی ندانیم، بلکه همان گونه که قرآن میفرماید: « لیبلونی أ أشْکر أمْ أکْفر»۸۷، آنهـــا را وســـیله آزمایش خود بدانیم که آیا بـــا بکارگیری صحیح آنها شکر عملی نعمتهای خدادادی را به جا میآوریم و یا کفران نعمت میکنیم،

۱۸-اگر همانگونه که امام رضا علیه السلام فرمود، بدانیم که خداوند مسئولیت افراد زمینگیر را به عهده متمکنین قرار داده است،

۱۹- اگر بدانیم هستی ما و فکر و علم و قدرت و ابتکار و توفیقی که داریم، از خداوند است و حتی در کشاورزی نقش ما تنها بـذرافشانی و آبیـاری است، امّا جـذب آب توسـط زمین و شـکوفایی بـذر در درون آن، جـذب نور و هوا، شـکفتگی زمین و خروج خوشهها از خداست و به تعبیر قرآن: »أ أنتمْ تزْرعونه أمْ نحْن ـالزارعون «۸۸، هرگز بخل نخواهیم ورزید.

۲۰- اگر بـدانیم دریافتکننـدگان کمکهـای مـا در ظـاهر فقرا هسـتنـد، ولی در واقع خداونـد اسـت کـه صـدقات را تحویـل میگیرد، »یأخـذ ـالصـدقات «۸۹، به راحـتی کمـک میکنیم و همـانگونه که در روایـات آمـده دست خـود را نیز میبوسیم.

۲۱- اگر بدانیم بیاعتنایی به فقرا ما را به سرنوشـت قارونها گرفتار میکنـد که خود و خانه و سـرمایهاش یک جا بـه زمین فرو رفتنـد، »فخسـفْنا بِهِ و بدارِهِ اْلْأرْض« ۹۰ این همه بخـل در کار نخواهـد بود. قارون میگفت: اموال من از خـدا نیسـت، بلکه به وسـیله علم و تخصص و ابتـکار و نبوغ خودم، آن را به دسـت آوردهام . » إنّ ما أوتیته علی عِلْمٍ عِنْدی «۹۱

۲۲- اگر به داسـتان باغی که سـوخت توجّه کنیـم، خواهیم دیـد که چگونه باغ کسانی که تصـمیم گرفتنـد فقرا را از نعمتهای الهی محروم کنند، یک جا سوخت. »فأصْبحتْ ک ـالصریم «۹۲

۲۳- اگر بدانیم بیتوجّهی به یتیمان ممکن اسـت سـبب یتیم شدن فرزندان خود ما شود.

۲۴- اگر بـدانیم کمکهـای امروز مـا در مـواردی دو برابر و در مواردی چنـد برابر و در مواردی ده برابر و در مواردی هفتصـد برابر میشود و به ما برمیگردد، هرگز بخل نخواهیم کرد.

۲۵- اگر بـه سـخن امـام صـادق علیـه السـلام ایمـان داشـته باشـیم که فرمـود: خـداونـد مهمـتر از زکـات چیزی را بر مردم سـخت نگرفته اسـت و بسـیاری از مردم به خاطر نپرداختن آن هلاک شدهانـد، »ما فرض الله علی هذِهِ اْلْأ مهِ شـیئاً أش ـد علیهمْ من ـالزکاهِ و فیها تهْلِک ع ـامتهمْ«۹۳ هرگز بخل نخواهیم کرد.

۲۶- اگر بدانیم آن که ما را از فقر آینده میترسـاند، شـیطان اسـت:

ص:۳۵

»ٱلشـــيطان يعدكم الفقْر«۹۴، هرگز از وسوســهها‌ی تهدیدآمیز شیطان نمیترسیم.

۲۷- اگر بدانیم ما جانشین خدا هستیم و حیف است تنها به مادیات راضی باشـــیم، هرگز به مادیات دلخوش نمیشویم » أ رضیتمْ بالحیاهِ

ّ الدنیا«۹۵

۲۸- اگر بدانیم ریشه جمع مال، پندار باطل ابدی بودن آن است، »الّ ذِی جمع مالًا و ع ّدده یحْسب أ ّن ماله أخْلده «۹۶، هرگز از پرداخت خمس و زکات طفره نمیرویم.

۲۹- اگر بدانیم هر چه بیشـــتر داشته باشیم، مسئولیت ما بیشتر است. خداونـــدی که به پیامبـــرش کوثر و خیر کثیر میدهد، بـــرای او ذبح گوســـفند را کافی نمیداند، بلکه باید شتر نحر نماید.۹۷ آری کسی که بیشترین دریافت را دارد، باید کمک او نیز بیشتر باشد.

۳۰- اگر بدانیم با پرداخت زکات، ســـلام و صلوات پیامبر را دریافت میکنیم، به راحتی زکات خواهیم داد. خداوند به پیامبرش میفرماید:

زکات مردم را بگیر و بر آنها درود بفرست.۹۸

۳۱- اگر بدانیم حضرت علی علیه السـلام انگشتر خود را در نماز به فقیر داد و حتی صبر نکرد نماز تمام شـــود و اگر بدانیم ارزش کمک به محرومان همچون بوسیدن کعبه و حجر الأسود است، هرگز آن را به دیگری واگذار نمیکنیم و حتماً مســـئولّیت آن را خودمان به عهده میگیریم. گاهی یاران امامان از آنان میخواستند که حمل غذا به خانه فقرا را به آنان واگذار نماید، ولی امامان معصوم ما نمیپذیرفتند.

۳۲- اگر بدانیم که دوزخیان در پاسخ بهشتیان میگویند: یکی از عوامل سقوط ما به دوزخ بیتفاوتی نسبت به فقرا بوده است، »و لمْ نک نطْعم المِسْکین«۹۹، نسبت به آنان احساس مسئولّیت خواهیم کرد.

۳۳- اگر باور کنیم که رســـول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: روزی برای شما فرا خواهد رسید که از هر کس محتاجتر خواهید بود، هرگز بخل نخواهیم کرد.۱۰۰

۳۴- اگر باور کنیم این سخن خدا را که فرمود: افراد بخیل گمان مبرند که اموالشان برای آنان خیر است، بلکه برای آنها شر است،۱۰۱

۳۵- اگر باور کنیم که قرآن میفرماید: آنچه نزد شماست، نابود میشود

و آنچه برای خدا و در راه او داده میشود، باقی میماند، »ما عِندکمْ ینفد و ما عِند ّاللهِ باق «۱۰۲

۳۶- اگـــر بـاور کنیم که امـام صـادق علیه السـلام فرمود: خداونـد فقرا را در اموال اغنیا شـریک قرار داده است و نباید حق فقرا در غیر آنان هزینه شود،۱۰۳

۳۷- اگر بـاور کنیم که خداونـد از بنـدهاش میپرسـد: آیـا نسبت به فرمـان من بخـل میکنی؟! یـا مرا متهم میکنی؟ یا گمان میکنی که من از جبران آنچه انفاق کردهای عاجزم؟!، خود را برای کمک به محرومان آمادهتر خواهیم کرد.۱۰۴

۳۸- اگر بدانیم که نپرداختن زکات از گناهانی است که سـبب ندامت و حسـرت میشود۱۰۵ و لحظه مرگ، انسان از خداوند میخواهد که به دنیا برگردد و حق فقرا را بدهد،۱۰۶

۳۹- اگر بدانیم که زکات ندادن، انسان را از مدار ایمان واسلام خارج میکند،۱۰۷

۴۰- اگر بدانیم که پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) در سایه کعبه به ابوذر فرمود: کسانی زیانکارترند که زکات نمیدهند،۱۰۸

۴۱- اگر بدانیم هر روز هزار فرشته، ثروتمندی را که زکات نمیدهد به آتش بشارت میدهند،۱۰۹

۴۲- اگر بدانیم رسـول خدا (صلی الله علیه وآله) کسـانی را که پرداخت زکات را خسارت میپندارند به انواع قهرهای الهی (باد سخت، زلزله و دگرگونی چهره) وعده داده است،۱۱۰

۴۳- اگر بـدانیم حضـرت مهـدی(علیه السـلام) بـا کسـانیکه زکـات مـال خـود را نمیپردازنـد ماننـد زناکـارانِ همسـردار برخوردکرده وگردنشـان را میزند،۱۱۱

۴۴- اگر بدانیم که رسـول خدا (صـلی الله علیه وآله) سوگند یاد کردند که نپرداختن زکات خیانت به خدا و شرک است، ۱۱۲

۴۵- اگر بدانیم که خداوند نام کسانی را که زکات نمیدهند در میان نام مشرکان و کافران قرار داده است،۱۱۳

۴۶- اگـــر بدانیم که زکات از ضروریات دین و انکار آن به منزله کفر است،۱۱۴

۴۷- اگر بـدانیم که در زمان ابوبکر با گروهی که زکات نمیدادنـد (به نام اصـحاب ردّه) برخورد نظامی شـد، بر علیه آن افراد لشگرکشی شد و حضرت علیعلیه السلام نیز در آن جبهه شرکت فرمودند،۱۱۵

ص:۳۷

۴۸- اگر بـدانیم که امـام صـادق (علیه السـلام) فرمودنـد: هر کس حـتی اگر مقـدار کمی از زکـات خـود را ندهـد، یهودی یا نصرانی میمیرد،۱۱۶

۴۹- اگر بدانیم رسول خدا (صلی الله علیه وآله) میفرمود: مالی که زکات آن پرداخت نشده است، ملعون است، ملعون،۱۱۷

۵۰- اگر بدانیم امامصادق(علیه السـلام) به کسی که زکات نمیداد لقب سارق دادند،۱۱۸

۵۱- اگر بـدانیم دسـت کسـانی کـه زکـات نمیـدهنـد در قیـامت بـه گردنشـان بسـته میشـود و بـا سـختترین کلمات مورد توبیخ فرشتگان قرار میگیرند،۱۱۹

۵۲- اگر بدانیم و باور کنیم که رسول خدا (صـلی الله علیه وآله) و اهلبیت معصومش(علیهم السـلام) صـحنههایی از شـکنجه تارکـان زکـات را در قیـامت اینگـونه بیـان کردهانـد کـه مـار بزرگی بـه گردن آنـان آویختـه میشـود و ایـن همـان اسـت که قرآن میفرمایـد: »سـیطـوقـون مـا بخِلـوا بِهِ یوْم القِیـامه«۱۲۰همـان مـالی که بخل شـد، در قیامت طوق گردن میشود،۱۲۱۵۳- اگر بـاور کنیم که قرآن میفرماید: روز قیامت اموال کنز شـده را داغ میکنند و بر پیشـانی و پهلو و کمر کسـانی که زکات ندادهاند میگذارند و به آنان گفته میشـود: این همان چیزی است که در دنیا ذخیره کردید و حق محرومان را نپرداختید،

۵۴- اگـر باور کنیم که نپرداختن زکات از گناهان کبیرهای اسـت که خداوند در مقابل آن وعده عذاب داده است،

۵۵- آری اگر این باورها را داشـته باشیم، لحظهای در پرداخت حق الهی درنگ نخواهیم کرد.

۵۶- اگر بدانیم که زکات در برزخ در کنار نماز تجسم یافته و مونس انسان میشود، به راحتی آن را خواهیم پرداخت.۱۲۲

۵۷- اگر بـدانیـم که بـا پرداخت زکات، پاداشـهای چنـدین برابری که تعـداد و عمق آن را کسـی جز خـدا نمیدانـد، دریافت خواهیم کرد،۱۲۳ هرگز بخل نخواهیم کرد.

۵۸- اگر بدانیم که با پرداخت زکات درهای بهشـت را به روی خود باز میکنیم،۱۲۴ هرگز بخل نخواهیم کرد.

۵۹- اگر بـدانیم که در قیـامت از کسـی کـه زکـات مـال خود را کامـل میپردازد و در جـای خود مصرف میکنـد، نمیپرسند که

اموال خود را از کجا آوردهای،۱۲۵ انگیزه پرداخت زکات زیاد خواهد شد.

۶۰- اگر بـدانیم کـه پرداخت زکـات در دنیـا، کلیـد دریـافت رحمت الهی در روزی است که از همه محتـاجتریم و نـپرداختن امروز، عامل بیشترین خسارت است،۱۲۶ لحظهای در پرداخت آن درنگ نخواهیم کرد.

۶۱- اگـــر بدانیم پـــاداش هر دانه گندم و جو و امثـــال آن که به قصد زکات داده میشود، قصـرهایی از طلا، نقره، لؤلؤ، زبرجد، جواهر و نور است۱۲۷، لحظهای در پرداخت آن دریغ نخواهیم کرد.

۶۲- اگر بدانیم که زکات عاشقانه کفّاره گناهان است۱۲۸، در پرداخت آن شتاب خواهیم کرد.

۶۳- اگـــر بدانیم زکاتدهنده در هر یک از آســـمانهای هفتگانه به نام مقدســـی خوانده میشود، در آسمان اوّل به نام »سـخیّ«، در آسمان دوم »جواد«، در آسمان سوم »معطی «، و در آسمانهای دیگر »مبارک«، »محفوظ«، »منصور« و »مغفور« نامیده میشـــود۱۲۹، هرگز این نامهای نیک را به آسانی از دست نخواهیم داد.

۶۴- اگر بدانیم سـیر کردن فقرا، رمز سیر بودن در قیامت و سیراب کردن تشنگان، رمز سیراب شدن در قیامت و پوشاندن فقرا، رمز پوشـیده بودن در رستاخیز است۱۳۰، تـا آنجـا که میتوانیم با پرداخت خمس و زکات به گرسـنگان و تشـنگان و برهنگان خدمت خواهیم کرد.

احکام زکات

۱۳۱

زکات بایـد مانند نماز و روزه با نیت و به قصد قربت و اطاعت دستور خداوند پرداخت شـــود و اگر با این قصد نباشـــد ،زکات محسـوب نمیشود و وظیفه، انجام نشده است. پس زکات رنگ معنوی و الهی دارد و از عبادات شمرده میشود.

زکات ،موارد و مصارف معین و احکام خاصـی دارد که در کتب فقهی به طور دقیق بیان شـدهاست. برای عمل به این واجب الهی ،شناخت آن موارد و مصارف و احکام لازم است.

زکات، بر دو قسم است:

یک قسم آن مالیات بـدن و حیات است، که هر سال یک مرتبه در روز عیـد فطر پرداخت میشود و به نام زکات فطره معروف است و بر تمام کسانی که فقیر نباشند واجب است.

قســـم دوم، زکات اموال اســـت که دراین نوشته به احکام آن خواهیم پرداخت.

احکام زکات در پاسخ به سئوالهای زیر بیان میشود:

الف) چه کسانی بایـد زکات بپردازند؟ب)چه چیزهایی زکات دارد؟ج)چه وقت باید زکات پرداخت ؟د)چه مقدار باید زکات پرداخت؟

ص:۴۱

ه)موارد مصرف زکات کدام است؟

سئوال اول:چه کسانی باید زکات بپردازند؟

جواب: زکات بر کش___اورزان، باغداران، دامداران و سکهداران واجب است.

سئوال دوم: چه چیزهایی زکات دارد؟

ج___واب: اموالی ک___ه زکات دارد و در اصطلاح فقهی به آنها متعلقات زکات گفته میشود بدین شرح است:۱۳۲

الف) محصولات کشاورزی و باغی:(غلات:گندم ،جو ،خرما، کشمش)ب) دامها: (گوسفند ،گاو وگاومیش، شتر)ج) سکهها: طلا و نقره

پ___س از بیان متعلق___ات زکات و پیش از پرداختن به پاس___خ س___ئوال س___وم ،وظیفه هر یک از کسانی که زکات بر آنها واجب میشود را به طور جداگانه مشخص خواهیم کرد:

وظیفه کشاورزان و باغداران

کس___انی ک___ه گندم یا جو کش___ت میکنند، یا درختان خرم___ا و انگور دارند ،چن___ان چه محصول و میوه به دس___ت آمده کمت___ر از ۲۰۷/۸۴۷ کیلوگرم۱۳۳ نباشند، باید زکات آن را بپردازند و اگر از این مقدار کمتر باشد ،زکات ندارد.

البته میتوانند هزینههای به دست آمدن محصول را از آن کسر کنند و زکات باقی مانده آن را بپردازند.۱۳۴

کسر مخارج

اشاره

هزینههای به دست آمدن محصول را به طور خلاصه میتوان ،مخارج کاشت ،داشت و برداشت نامید.

مخارج کاشت

مانن___د بذر، کود، م___زد تراکتور و ش___خم زدن زمین، مزد تس___طیح و

آماده ســـازی زمین، پول نهال و درخت خریداری شده ،مزد بذرپاشی و نهال کاری ،مخارج کانال کشـــی و جوی سازی و حفر چاه و قیمت وسیلهای که برای کاشـــت همان محصول خریداری شده ،مثل موتور پمپ و لوله و ...

چنان چه موتور پمپ و لوله و ... مخصوص آن محصول نباشد و در فعالیتهای دیگر کشـــاورزی یا باغداری نیز از آن استفاده می شود، یا در سالهای دیگر نیز استفاده خواهد شد، تنها قیمت استهلاک مقداری که برای کشت همین محصول و برای به دست آمدن محصول همین ســـال بوده، محاسبه میشود ،ولی احتیاط آن است که قیمت استهلاک دستگاهها را محاسبه نکنند.

مخارج داشت

مانند مزد آبیاری ،نگهبانی ، سمپاشی و قیمت سم ،مزد زدودن علفهای هرز و هرس و اصلاح درختان و مزد آفتزدایی ،قیمت آب خریداری شـــده و قیمت وسائل آبرســـانی که برای همین محصول تهیه شده، همان گونه که درمخارج کاشت گفته شد.

مخارج برداشت

مانند مزد میوهچین، دروگر و کمباین و هزینه جدا کردن دانه از کاه، و خشک کردن خرما.

مزد کار صاحب محصول جزو مخارج به حساب نمیآید ،یعنی نباید مزد آن چه خودش کار کرده محاسبه کند و از محصول کسر نماید و نیز کرایه زمین و وسائلی که از خودش میباشد محاسبه نمیشود، مثلاً صاحب محصول نمی تواند بگوید : اگر تراکتور اجاره میکردم، فلان مبلغ را میگرفت، و آن مبلغ را جزو مخارج این محصول به حساب آورد.۱۳۵دو مسأله

۱ –اگر انسان ،مزرعه گندم و جو را پیش از دانه بستن، خرما را پیش از سرخ شدن، و انگور را پیش از غوره شدن ،خریداری کند، یا به گونهای

دیگر به ملکیت او درآیـد، مثلاً به او ببخشـــنـد یا ارث به او برسـد، بایـد زکات آن را بپردزاند، ولی اگر پس از آن باشـد ،زکات آنها بر او واجب نیست، بلکه بر مالك قبلی است، ولی اگر بدانـد مالك قبلی زکات آن را نپرداخته ،مقـدار زکات آن مال را مالك نمیشود.۱۳۶

۲ – آن چه از گنـدم و جـو ،پیش از خوشـــه بسـتن چیـده میشود – مثلاً- برای خوراك دام – یـا از غوره و انگور یـا خرما ،پیش از چیدن تمام آنها مصرف کند ،مقدار مصرف شده ،زکات ندارد.هرچند احتیاط مستحب اســـت زکات همین مقدار را نیز بپردازد ،ولـــی اگر از انگور و خرمـا یا گنـدم و جو که زکات آن واجب شـــده مصـرف کنـد، بایـد زکات مقـدرا مصرف شده را نیز بپردازد.۱۳۷

سئوال سوم: چه وقت باید زکات پرداخت کرد؟

جواب:زمـــان پرداخت زکات گندم و جو ،پـــس از درو کردن و جدا کردن آنها از کاه اســـت و زمان پرداختن خرما و انگور پس از چیدن آنهاست.

پس از جـدا کردن زکـات از امـوال، لازم نیســـت فـوراً آن را بـپردازد ولی اگر به کســـی که میتـوان به او زکـات داد دسترسی دارد، بنا بر احتیاط مستحب،۱۳۸ نباید آن را به تأخیر بیندازد.

سئوال چهارم:چه مقدار باید زکات پرداخت کرد؟جواب: مقدار زکات غلات بدین شرح است:

الـــف) اگر دیمی بـــوده و از بـاران یـا نم زمین اســـتفـاده کرده، یـا از آب رودخـانه و نهر و چشـمه و امثال اینها که بـدون هزینه و زحمت است، مشروب شـــده، زکـات آن یـك دهم است، یعنی هر ده کیلـو محصول یـك کیلویش زکـات است.

ب)اگر بـا آب دســـتی یا موتور پمپ یا قناتـــی که مخارج حفاری و لایروبی دارد آبیاری شـده، زکات آن یك بیسـتم است.

ج) اگر به هر دو شیوه، مشروب شده است، مسأله سه صورت دارد.

بیشـــتر با یکی از اینها آبیاری شـــده ،مثلاً همیشه آب موتور پمپ خورده و گاهی

هم بـاران باریـده، زکـات آن یـک بیس___تم است یـا بیشتر بـاران باریـده و مثلاً یکی دو بار هم با آب چاه آبیاری ش___ده ،زکات آن یک دهم است.

۲ - با هر دو مشروب شده ،زکات نصف محصول یک دهم و زکات نصف دیگر یک بیستم است.۱۳۹

۳ – اگر از هر دو آبیاری ش___ده ولی معلوم نیس___ت کدام یک بیش___تر بوده ،زکات آن یک بیستم است.

دو مسأله

۱ – گندم و جو و خرما و کشمشی که زکات آن را دادهاند، اگر چند سال هم بماند، مجدداً زکات ندارد.۱۴۰

۲ – اگر گندم و جو و خرما و کشمش که زکاتش واجب شده، خوب و ب___د دارد، بای___د زکات هر کدام از خوب و بد را از خود آن بدهنـد و ی___ا زکات همه را از خوب و بد بدهند، و به احتیاط واجب نمیتوانند زکات همه را از جنس بد بدهند.۱۴۱

وظیفه دامداران

اشاره

دامـدارانی که گوسـفند یا گاو و یا گاومیش یا شتر نگهـداری میکننـد ،با وجود ش___رایطی که گفته میش___ود ،پرداخت زکات دام بر آنها واجب میشود.

۱ – یک سال مالک آنها باشند.

۲- حیوان در تمام سال بیکار باشد.

۳ – حیوان در تمام سال بچرد و از علف بیابان تغذیه کند.

۴ – تعداد دام به حد نصاب برسد.۱۴۲

توضیح شرایط

الف)گذشت سال

۱ – زکـات دام، در صـورتی واجب میشـود که صـاحب آن یـک سـال مالـک آن باشـد ،پس اگر پیش از آن که یـک سـال بگذرد۱۴۳، دام را بفروش___د ،مثلاً گوسفند یا گوساله پرواری را ،هفت ،هشت ماه نگه میدارد و میفروش___د، یا به خرید و فروش دام اشتغال

دارد و هیـچ گـاه دامهـا را یک س___ال نگه نمیـدارد، زکات واجب نیست، ولی اگر یازده ماه نگه داشـته و در ماه داوزدهم فروخته باشد، زکات آن واجب میشود که پس از گذشت ماه دوازدهم باید بپردازد.

ب) بیکار بودن

یکی از ش___رایط واجب ش___دن زکـات دام آن است کـه حیـوان در طـول س___ال بیکـار باشـد ،پس شـتری کـه برای بارکشـی یا گاوی که در ش___خم زدن زمین به کار گفته میشود ،زکات نـدارد، ولی اگر در طول سال، یکی دو روز به کار گرفته شود، زکات آن واجب است.۱۴۴

ج) حیوان در تمام سال بچرد و از علف بیابان تغذیه کند.

۲ – اگر دام، گـاهی در بیابـان میچرد و گـاهی علف دستی میخورد، یـا بخشـی از سـال، مثلاًـ تابسـتان در بیابان میچرد و در بخش دیگری، مثلًا پاییر و زمستان علف دستی میخورد، زکات ندارد.

۳ – اگـ___ر دام، در تمـام س___ال میچرد، ولی چنـد روزی علـف دس___تی بخـورد، کـه عرفاً بـه آن حیـوان بیابـان چر بگویند، زکات دارد.۱۴۵د)به نصاب رسیدن

نصاب دام، تعـداد معینی اس___ت که اگر حیوانهای موجود کمتر از آن تعـداد باشد زکات ندارد، نصاب گوسـفند و گاو و شتر و مقدار زکات آنها بدین شرح است.

نصاب گوسفند

اولین نصاب گوس___فند، چهل رأس اس___ت و زکات آن یک گوسفند است، پس اگر تعداد گوسفندان کمتر از ۴۰ رأس باشد، زکات ندارد و نصابهای آن بدین شرح است:

مقدار زکات

نصاب

۱ گوسفند

۴۰ گوسفند

۲ گوسفند

۱۲۱ گوسفند

۳ گوسفند

۲۰۱ گوسفند

بنابر احتیاط واجب ،۴ گوسفند

۳۰۲ گوسفند

هر صد تای آن یک گوسفند

۴۰۰ گوسفند و بیشتر از آن

مقدرا فاصله بین دو نصاب ،زکات ندارد یعنی اگر تعداد گوسفندان از یک نصاب بگذرد ولی به نصاب بعدی نرسد، زکات نصاب پایین را باید بپردازد مثلاً زکات ۱۱۵ گوسفند ،یک گوسفند است.۱۴۶نصاب شتر

شتر دوازده نصاب دارد بدین شرح:

مقدار زکات

نصاب

۱گوسفند

۵ شتر

۲گوسفند

۱۰شتر

۳گوسفند

۱۵شتر

۴گوسفند

۲۰شتر

۵گوسفند

۲۵شتر

یک شتری که وارد سال دوم شده باشد

۲۶شتر

یک شتری که وارد سال سوم شده باشد

۳۶شتر

یک شتری که وارد سال چهارم شده باشد

۴۶ شتر

یک شتری که وارد سال پنجم شده باشد

۶۱ شتر

دو شتری که وارد سال سوم شده باشد

۷۶ شتر

دو شتری که وارد سال چهارم شده باشد

۹۱شتر

برای هر چهل شتر، یک شتری که وارد سال سوم شده باشد

۱۲۱ شتر و بیشتر از آن

ص:۴۷

نصاب گاو

نصابهای گاو بدین شرح است.۱۴۷

مقدار زکات

نصاب

یک گوساله که یک سال آن تمام شده و وارد سال دوم شده باشد

۳۰ گاو

یک گوساله مادهای که وارد سال سوم شده باشد

۴۰ گاو

دو گوساله

۶۰ گاو

برای هر ۳۰ تا یک گوساله دو ساله و هر ۴۰ تا یک گوساله سه ساله

بیشتر از ۶۰گاو

در این بخش نیز پاسخ سئوال سوم و چهارم مشخص شد و سئوال پنجم نیز چون مربوط به تمام متعلقات زکات است در پایان میآوردیم.

چند مسأله

۱ – اگر حیوانها سالم هستند ،حیوان ناقص و مریض به عنوان زکات آنها کافی نیست و نیز اگر حیوانها همه جوانند ،حیوان پیر و فرتوت کافی نیست، ولی اگر همه آنها همان گونه باشند اشکال ندارد.۱۴۸

۲ – در زکات ،نر یا ماده بودن حیوان شرط نیست بنابراین می تواند زکات حیوانهای نر را از جنس ماده بدهد هر چند همه آنها نر نباشند یا از جنس ماده بدهد، هر چند همه آنها ماده نباشند.۱۴۹

۳ – زکات گوسفندان را میتواند از جنس بز یا میش بدهد و لازم نیست زکات گوسفندانی را که مثلاً همه قوچ و میش هستند ،حتماً از همان جنس بدهد.

وظیفه سکه داران

اشاره

از آن جا که امروزه سـکه طلا و نقره، چنـدان رواج ندارد و کمتر کسـی اس‌ـــت که زکات س‌ـــکه بر او واجب ش‌ـــود لذا به پاسخ تمام سئوالها نمیپردازیم و تنها به ش‌ــــرایط وجوب زکات س‌ـــکه و نصاب و مقدار زکات آن میپردازیم.

۱ کس‌ـــانی که طلا و نقره دارند با ش‌ــــرایط زیر زکات آن واجب

ص:۴۸

است:

– به نصاب لازم برسد.

– یک سال بر آن بگذرد.

– مسکوک باشد.۱۵۰

توضیح شرایط

۱ – نصاب طلا ۱۵ مثقال و نصاب نقره ۱۰۵ مثقال است و اگر از این مقدار کمتر باشد زکات ندارد.۱۵۱

۲ – اگر یازده ماه سکهها را نگه داشته باشد زکات آن واجب میشود که در پایان ماه دوازدهم باید بپردازد ولی اگر پیش از ماه یازدهم تعدادی از آنها را بفروشد یا ببخشد که وزن مجموع باقی مانده آنها کمتر از نصاب باشد، زکات واجب نیست.۱۵۲

۳ – طلا و نقره در صورتی که به صورت سکه رایج۱۵۳ باشد ،زکات دارد ولی طلای شمش یا زیور آلات، زکات ندارد.۱۵۴

مقدار زکات

۱ – مقدرا زکات طلا و نقره، همیشه یک چهلم است ،یعنی وقتی از نصاب گفته شده کمتر نباشد یک چهلم آن به عنوان زکات باید پرداخت شود.۱۵۵

۲ – اگر زکات طلا و نقره را بپردازد و تا سال دیگر آنها را نگه داشته باشد و از نصاب کمتر نباشد مجدداً باید زکات آن را بپردازد و هم چنین در سالهای آینده.۱۵۶

مصارف زکات

سئول پنجم: مصرف زکات کدام است؟

جواب: مصرف زکات در هشت جا است که میتوان آن را در تمام یا برخی از این موارد مصرف کرد.مصارف هشت گانه زکات در آیه ۶۰ سوره توبه بدین صورت آمده است:

»إنّ ما الصدقات للْفقراءِ و المساکینِ و العاملین علیها و المؤلّ فهِ قلوبهمْ و فی الرقابِ و الغارمین و فی سبیلِ اللهِ و ابنِ السبیلِ فریضهً من اللهِ و

اللّه عليمٌ حكِيمٌ«

ترجمه: »زكـات مخصوص فقراء و مسـاكين و كاركنانی است كه برای (جمعآوری) آن كار ميكننـد، و كسانی كه برای جلب محبتشـان اقـدام ميشـود، و برای (آزادی) بردگـان، و بـدهكاران، و در راه (تقويت آئين) خـدا، و وامانـدگان در راه، اين يك فريضه (مهم) الهی است و خداوند دانا و حكيم است.«

توضيح مصارف زكات

۱ – فقيران: كس___انی كه درآمدی ندارند، يا درآمد آنها مخارجش___ان را كفاف نميدهد.

۲ – مسكينان، آنان كه به كلی درمانده و بينوايند.

۳ – كسانی كه از طرف امام(ع) يا نايب او مأمور جمعآوری و نگهداری و توزيع زكاتند. (عاملين)

۴ – برای الفت دادن دلها به اس___لام و مسلمانان ،مانند غير مسلمانانی كه اگر به آنها كمكی بش___ود، به دين اس___لام ميگروند ،يا در جنگ به مسلمانان كمك ميكنند.(مولفه قلوبهم)

۵ – خريداری بردهها و آزاد كردن آنان.(فی الرقاب)

۶ – بدهكارانی كه نميتوانند قرض خود را بدهند. (غارمين)

۷ – در راه خـدا، يعنی در كارهايی كه نفع آن به عموم ميرسد و مورد رضايت خداست، مانند ساختن جاده، پل ،مسـجد.(فی سبيل الله)

۸ – مس___افری كـه در سـفر درمانـده اسـت، و خرج برگشـت بـه وطـن را نـدارد، هرچنـد در وطـن خـود فقير نباشـد.(ابن السبيل)۱۵۷

احكام مصرف زكات

۱ – كسی كه زكات دريافت ميكند بايد دارای اين شرايط باشد:

- شيعه داوزده امامی باشد.۱۵۸

- واجب النفقه زكات دهنده نباشد، مانند همسر و فرزند.

- اگر زكات دهنده سيد نيست ،زكات گيرنده نيز سيد نباشد.

- زكات را در معصيت مصرف نكند.

- و بنابر احتیاط واجب، آشکارا معصیت کبیره نکند.۱۵۹

ص:۵۰

۲ – اگر پسر به کتابهای علمی دین احتیاج داشته باشد، پدر میتواند برای خریدن آن کتابها به او زکات بدهد.۱۶۰

۳ – پدر میتواند به پسرش زکات بدهد که برای خود زن بگیرد.۱۶۱

۴ – کسی که مشغول به تحصیل علم است و اگر تحصل نکند میتواند برای معاش خود کسب کند ،چنان چه تحصل آن علم، واجب یا مستحب باشد، میتواند به او زکات داد و اگر تحصیل آن علم ،واجب یا مستحب نباشد ،زکات دادن به او اشکال دارد.۱۶۲

۵ – به کسی که معلوم نیست سید است یا نه ، میتوان زکات داد.۱۶۳

۶ – لازم نیست زکات هر یک از اموال، از همان مال پرداخت شود بلکه میتواند قیمت آن را بپردازد.۱۶۴

۷ – به کسی که بدهکار است و نمیتواند بدهی خود را بدهد، اگر چه مخارج او بر انسان واجب باشد میتوان زکات داد.۱۶۵

۸ – کسی که باید زکات بدهد، اگر از فقیری طلبکار باشد ، میتوان طلبی را که از او دارد بابت زکات حساب کند، و از او نگیرد.۱۶۶

۹ – کسی که بدهکار است و نمیتواند بدهی خود را بپردازد، اگر چه فقیر نباشد، انسان میتواند طلبی که از او دارد بابت زکات حساب کند.۱۶۷

۱۰ – چیزی را که انسان بابت زکات به فقیری میدهد لازم نیست به او بگوید زکات است بلکه اگر فقیر خجالت بکشد، مستحب است به طوری که دروغ نشود ،به اسم هدیه و پیشکش به او بدهد ولی باید در نیت خود قصد پرداخت زکات داشته باشد.۱۶۸

۱۱ – پس از جدا کردن زکات، لازم نیست فوراً آن را به مستحق بدهد ولی اگر به کسی که میشود زکات داد دسترسی دارد ،احتیاط مستحب آن است که دادن زکات را تأخیر نیندازد.۱۶۹

۱۲ – انسان نمیتوان زکاتی که از مال خود جدا کرده برای خودش بردارد و چیز دیگری به جای آن بگذارد.۱۷۰

۱۳ – اگر زکات را از مال خود کنار بگذارد، میتواند در بقیه آن تصرف کند و اگر قیمت آن را کنار بگذارد (نه از خود آن) میتواند در تمام آن مال تصرف کند.۱۷۱

ص:۵۱

۱۴ – اگر زکات قبل از پرداخت تلف شود:

الف) اگر پرداخت آن ممکن نبوده: ضامن نیس___ت و پرداختن عوض آن واجب نمیباشد.

ب)اگر پرداخت آن ممکن بوده:

۱ – در پرداخت یا حفظ آن کوتاهی نکردهاست :ضامن نیست

۲ – در پرداخت یا حفظ آن کوتاهی کردهاست: ضامن است.۱۷۲

۱۵ – اگ___ر پی___ش از آن که زکات بر او واجب ش___ود مثلاً پیش از دانه بس___تن گندم و جو، چیزی بابت زکات به فقیر بدهد، زکات حس___اب نمیشود.۱۷۳ ولی بعد از آن که زکات بر او واجب شد، اگر چیزی را که به فقیر داده از بین نرفته و موجود است و آن فرد هنوز هم فقیر است، میتواند چیزی را که به او داده بابت زکات حساب کند.۱۷۴

۱۶ – اگر ش___خصی که از دنیا رفته و زکات بدهکار باش___د ،بر ورثه او واجب است، زکات اموال او را بپردازند و چنانچه قرض داشته باشد و زکات نیز بدهکار باشد باید اول زکات را از مالی که زکات آن واجب شده بدهند ،بعد قرض او را ادا کنند.۱۷۵

مستحبات پرداخت زکات

۱– خویشان۱۷۶ خود را بر دیگران

– و اهل عمل و کمال را بر غیر آنان

– و کسانی را که گدایی نمیکنند بر گدایان مقدم دارد.

۲ – زکات دامها را به فقرای آبرومند بدهد.

۳ – زکات را آشکارا و صدقه مستحبی را پنهانی بپردازد.۱۷۷

ص:۵۲

شیوه دریافت زکات

۱۷۸:

حضرت علی علیه السلام در نامه بیست و پنجم نهجالبلاغه دستوراتی را به دس___ت ان___درکاران دریافت زکات بیان فرم___وده اند که چون آن دس___تورات، امروز نیز برای همه کس___انی که از طرف دولت اسلامی برای انجام مأموریتی به سراغ مردم میروند مفید است، آن نامه را نقل و ترجمه میکنم. امید اس___ت که شما نیز در هنگام دریافت زکات بر طبق این نامه عمل نمایید و موجبات خشنودی خدا و هم خلق خدا را فراهم نمایید:

۱- انگیزه تو برای گرفتن زکات، انجام فرمان خداوند یکتا باش___د، نه امر دیگر. » انطلِقْ علی تقْوی اللهِ وحْده لا شریک له «

۲- هیچ مس___لمانی را مترس___ان. (فکر نکن چون تو مأمور حکومت هس___تی باید مردم از تو حساب ببرند و تو متکبرانه و با ژست بر آنان وارد شوی). »ولا ترّ وع ّن مسْلماً«

۳- در ص___ورت کراهت مردم، حق نداری وارد زمین و مزرعه و باغ آنان شوی. »ولا تجْتازّ ن علیهِ کارِهاً«

۴- بی___ش از حق خدا از آنان نگیر. » ولا تأخذّ ن منه أکثر منْ ح ّق اللهِ فی مالهِ«

۵ - هر گاه بر قبیلهای وارد شدی، به منزل مردم نزو بلکه کنار چشمه آبی فرود آی. » فإذا قدِمْت علی الح ّی فانزلْ بمائهمْ منْ غیرِ أنْ تخالِط

ص:۵۳

أبیاتهمْ«

(مهمان شـــدن کارمندان آفاتی دارد، از جمله ممکن اســـت به خاطر پذیرایی، قلب کارمند جذب صاحبخانه شود و در گرفتن حق خدا از او سهلانگاری کند و ممکن است مردم میزبان را واسطه قرار دهند تا کمتر بگیرد، یا ممکن اســـت میزبان در قبیله خود افتخار و از میزبانی خود سوءاستفاده کند.)

۶- با آرامش و وقار بر مردم وارد شو. (بوق و کاروان و اسکورت و هیأت همراه لازم نیست). »ثـمّ امْضِ إلیهمْ بـالسکِینهِ والوقارِ«

۷- تو بر مردم وارد شـــو وبر آنان ســـلام کن، (نه انتظار سلام از مردم داشـــته باش و نه انتظار اینکه مردم گرد تو جمع شوند). »تقوم بینهمْ فتسِّ لم علیهمْ«

۸ – از احترام به مردم فروگذار مکن. »ولا تخْدِجْ بِالتّ حِیّ هِ لهمْ«

۹- در گرفتـــن زکات، خدا محوری را فراموش مکن و به مردم بگو: شما بنده خدا هستید، » عِباد اللهِ« و من فرستاده و مأمور خدا هستم » أرْسلنی إلیکمْ ولـیّ اللهِ وخلیفته« و سهمی که میدهید حق خداست. » لآخذ منکمْ حـقّ اللهِ فی أمْوالکمْ«

۱۰- در گرفتـــن زکات از مـــردم پیشداوری نکن، بلکه از خود مردم ســـؤال کن که آیا در مال شما حق خدا هست یا نه؟ اگر هست، حق خـــدا را به ولی خدا بدهید. » فهلْ ـللهِ فی أمْوالکمْ منْ حقّ فتؤّ دوه إلی ولیِّ ه؟«

۱۱- به مردم اعتماد کن و اگر کسی گفت حقّ خدا در مال من نیست، گفتـــارش را بپذیر و دوباره به او مراجعه نکـــن. »فإنْ قال قائِلٌ: لا، فلا تراجِعْه«

۱۲- چون کسی که زکات میدهد به تو لطف میکند، » وإنْ أنعم لک منعمٌ« همراه او حرکت کن »فانْطلِقْ معه« و در مسیر راه او را مترسان، تهدید مکن و سخت نگیر. » منْ غیرِ أنْ تخِیفه أوْ توعِده أوْ تعْسِفه أوْ ترْهِقه«

۱۳- هـــر چه از طلا و نقره داد بگیـــر و چانه نزن، » فخذْ ما أعْطاک« اگر شتر و گوسفند دارد چون سهم او بیش از سهم زکات است، بدون اجازه او وارد بر آنها مشـــو. » فإنْ کان له ماشِـــیهٌ أوْ إبِلٌ فلا تدْخلْها إلاّ

بإذْنهِ، فإّ ن أكْثرها له«

۱۴- هنگـامی که وارد آغـل ش___دی، س___ختگیری نکن و صاحبش را مرنجان. »فإذا أتیتها فلا تـدْخلْ علیها دخول متسِّلط علیهِ ولا عنیف بهِ، ولا تسوءّ ن صاحِبها فیها«

۱۵- حیوان___ات را رم نده و آرامش آنها را نگیر. »ولا تنِّ فرّ ن بهیمهً ولا تفْزعنّ ها«

۱۶- در تمـام مراحـل حـال مردم را مراعـات کـن. گلـه و دام را دو بخش کـن. ه___ر بخش را صـاحبش اراده کرد، بردارد و ش___ما بخش دیگر را انتخاب کن. بـار دوم بخشـی که سـهم تو است به دو قسـمت تقسـیم کن، باز هم هر قسـمت را که او خواست بردارد آزاد است و این کار را آن قدر تکرار کن تا سهم زکات در آخرین تقسیم تو روشن شود.

۱۷- پشیمانی مردم را در انتخاب بخشی که برداشته است، بپذیر. »فإنِ اسْتقالک فأقِلْه«

۱۸- حی___وان پی___ر و از کـار افتاده، دس___ت و پا شـکس___ته و عیبـدار را مگیر.۱۷۹ » ولا تأخـذّ ن عوْداً، ولا هرمهً، ولا مکْس___ورهً، ولا مهْلوسهً، ولا ذات عوارٍ«

۱۹- س___هم خـدا را به کس___ی بسپار که به دین و دلسوزی او نسـبت به مـال مس___لمین اطمینان داری. » ولا تأمن ّ ن علیها إلّا منْ تثِق بدِینهِ رافقاً بمالِ المسْلمِین«

۲۰- سـهمی که جمعآوری شده باید به دست ولی مسلمین برسد و او آن را میان فقرا تقسیم کند و کسی که حیوانات زکاتی نزد ما میآورد، باید شخصـی مهربان و درسـتکار باشد، درشتی نکند، آنها را به سـختی نراند و خسته نکند. »ولا توِّ کلْ بها إلّا ناصِحاً شفیقاً وأمیناً حفیظاً، غیر معنِّ فٍ ولا مجْحِفٍ، ولا ملْغبٍ ولا متعبٍ«

۲۱- ش___تری که به عنوان زکات گرفته میشود از بچهاش جدا نشود.

»ألّا یحول بین ناقهٍ وبین فصِیلها«

۲۲- تمام شیر آن را ندوش و مقداری از شیر برای بچهاش در پستان باقی بگذار. »ولا یمْصر لبنها فیضّ ر ذلک بولدِها«

۲۳- با سوار شدن بر حیواناتی که به عنوان زکات گرفته شدهاند، آنها را خسته نکن. »ولا یجْهدنّ ها رکوباً«

ص:۵۵

۲۴- در دوشیدن ش___یر و سوار شـدن، عـدالت را میان شتران مراعات کن. (مبادا یک شتر را یک ساعت سوار شوی و یک شتر را دو ساعت)

»ولیعْدِلْ بین صواحِباتها«

۲۵- اگر حیوانی در مس___یر راه خسته ش___د، باید به او استراحت داد.

»ولیرفِّ ةْ علی-اللاغِبِ«، حیوانی را که پایش س___ائیده شده و حیوانی که ب___ه خاطر درد لنگان و کج میرود، با آرامش برانـد. »ولیسْ___تأنِ بالنّ قبِ و-الظالِعِ«، در مس___یری که حیوانات زکاتی را میبری اگر به محلهای آب رس___یدی، آنها را وارد کن. »ولیوردْها ما تمّ ر بِهِ من الغدرِ«، مس___یر حیوانات را از جادّ ههای سرس___بز به مناطق بیگی___اه تبدیل نکن. »ولا یعْدِلْ بها عنْ نبتِ اْلْأرْضِ إلی جو-ِاد-الطرقِ«، به حیوانی که خسـته شد استراحت ده. »و لیرِّ وحْها فی-الساعاتِ«، و چون به آب و گیاه رسیدند به آنها مهلت بهرهگیری ده. »ولیمْهلْها عِند النِّ طافِ واْلْأعْشابِ«.

همه این دس___تورات برای آن اس___ت که حیوانـاتی که سـهم فقرا است فربه و پرمغز نزد مـا جمع ش___ود و مـا آنهـا را طبـق کتـاب خـدا و س___نت پیامبرصـلی الله علیه وآله تقس___یم کنیم، البته مراعـات این دسـتورات در مـأموریتی که داری پاداش تو را بزرگتر و رشد معنوی تو را ان شاء اللّه بیشتر مینماید.

در این چند سطر نهجالبلاغه، این همه دستور برای انجام یک مأموریت، نشاندهنده جامعّیت و دقت و لطافت اسلام است.

راستی اگر همین یک نامه را برای اهل توحیـد بخوانیم، خدامحوری آن هم___ه را جذب میکن___د. اگر برای حقوقدانان و کس___انی که دم از بشردوس___تی میزنند بخوانیم، باید در برابر این نامه سجده کنند. اگر ب___رای طرفداران حق___وق حیوانـات بخوانیم، از ادعاهای خود دس___ت برمیـدارن___د. زی___را در این نامه، هم خداونـد محور همه چیز اس___ت و هم به مردم در عالیترین سطح، احترام گذاشته شده است و هم حق حیوانات مراعات شده.

محورّیت خدا در کلماتی از قبیل: تقوی اللّه، عباد اللّه، ولیّ اللّه، حقّ اللّه، کتاب اللّه، سـنه رسول اللّه، امر اللّه، ان شاء اللّه، به چشم میخورد.

احترام به مردم در جملاتی از قبیل:

۱- نترساندن مردم. »ولا ترِّ وع-ن مسْلماً«

۲- عدم مزاحمت برای مردم در منزل و باغ و مزرعه. » فانزلْ بمائهمْ مِنْ غيرِ أنْ تخالِط أبياتهمْ«

۳- حضور در میان مردم. »تقوم بينهمْ«

۴- سلام بر مردم. »فتسِّ لم عليهمْ«

۵ - پرسش از مردم. » فهلْ ـِللهِ فى أمْوالكمْ«

۶- اعتماد به مردم. »فإنْ قال قائلٌ: لا، فلا تراجِعْه«

۷- نرمی با مردم. »منْ غيرِ أنْ تخِيفه أوْ توعِده أوْ تعْسِفه أوْ ترْهِقه«

۸ - آزار ندادن مردم. »ولا تسوءّ ن صاحِبها«

۹- آزادی دادن به مردم. »ث ـّم خيِّ رْه«

۱۰- پذیرش عذر مردم. »فإنِ اسْتقالك فأقِلْه«

۱۱- اجازه گرفتن از مردم. »لا تدْخلْها إلاّ بإذْنهِ«

به چشم میخورد. در این نامه مراعات حقوق حیوانات در عالیترین سطح مطرح است، حیوان را نترسان، تمام شیرش را مدوش، آن را از فرزندش جدا مکن، خسته مکن، به خستهها رفاه بده، در جاده خشک حرکت مده، در بهرهگیری عدالت داشته باش و امثال آن...

بعد از نگاهی گذرا که به نامه حضرت علی علیه السلام به کارگزاران و دستاندرکاران حکومت برای گرفتن زکات داشتیم، به چند حدیث دیگر نیز توجّه کنیم:

امام صادق علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه وآله نقل میکند که فرمود: در گرفتن زکات، خشونت، قهر، کتک، سختگیری، تحمیل بیش از طاقت ممنوع است ۱۸۰ و در حدیث دیگر از اینکه مردم را وادار به سوگند کنیم که زکات دادهاند، نهی فرمود.۱۸۱

اگر برخورد ما اس___لامی باش___د (و همانگونه که در نامه ۲۵ گذشت) مردم بدانند که حاکم اسلامی به خاطر وظیفه الهی به سراغ مردم رفته یا افرادی را برای گرفتن زکات اعزام میکند، انگیزه او سیر کردن فقرا اس___ت، راه و روش او کتاب خدا و س___نت پیامبر صلی الله علیه وآله اس___ت، تمام مردم (جز افراد لجوج و مریض) با آغوش باز این حکم اسلام را خواهند پذیرفت.

اگر مردم از نحوه جمعآوری و تقسیم آگاه باشند، به پرداخت زکات گرایش بیشتری خواهند داش___ت. در زمان رسول

خدا صلی الله علیه

ص:۵۷

وآله زکـات در مســــجـد جمعآوری میشـد و شـخص پیـامبر اکرم صـلی الله علیه وآله آنها را تقسـیم میفرمود.۱۸۲ و بر پرداختکننده صلوات و درود میفرســـتاد ۱۸۳ و صلوات او برای آنان آرامبخش بود و سنگینی گذشت از مال را از دوش آنان برطرف میکرد.

اوّل کســـی که زکـات خـود را نزد پیـامبر اکرم صـلی الله علیه وآله آورد شـــخصـی به نـام ابو اوفی بود. حضـــرت زکات او را گرفت و فرمود:

»اللّهـم صـلِّ علی أبی أوْفـــی و آلِ أبِی أوْفی« خداوندا! بر ابی اوفی و خاندان او درود بفرست.

اگر هنگام گرفتن زکات، دهنـده آن را آزاد بگذاریم که اگر خواســـت جنس بدهد و اگر نخواست قیمت آن را پرداخت نماید، این آزادی نیز نوعی تشویق عملی است.۱۸۴ توافق عادلانه

یکی از مسائی که پرداخت زکات را برای مردم آسانتر میکنـد، توافق گیرنـده با پرداخت کننـده است. در حدیث میخوانیم: اگر گیرنـده زکات آن حیوانی را که مشـمول زکات است نیافت، میتوانـد با دهنـده زکات توافقی عادلانه داشـته باشد، یا شتر بزرگتری بردارد و ارزش اضـافه آن را به صـاحبش بپردازد و یـا حیوان کوچکتری بردارد و صـاحبش مبلغی که مـا به التفاوت است همراه شتر به گیرنده زکات رد کند.۱۸۵ تسهیلات در گرفتن زکات

برای تشویق مردم باید ما به سـراغ آنان برویم، مثلاً وسـیله حمل و نقل گندم و جو و... را به سرِ زمین ببریم، زیرا تهیه وسیله و حمل محصول برای دولت آسان و برای مردم مشکل است.

از امـام صـادق علیه السـلام پرسـیدند: آیا ما مردم را جمع کنیم و زکات مالشـــان را بگیریم یا اینکه به سـراغ مردم برویم؟ فرمود: شما به سراغ آنان بروید.۱۸۶

چگونگی پرداخت زکات

آیا بهتر است زکات را مردم با دست خود و مستقیماً به فقرا بدهند یا از طریق حکومت اسلامی و حاکم پرداخت شود؟۱۸۷

شاید از آیات و روایات بتوان استفاده کرد که اصل و قانون آن است که زکات از طریق حاکم اسلامی جمع آوری و تقسیم شود زیرا:

۱- خـداونـــــد پیـامبرش را مأمور گرفتن زکات کرده اســـــت، »خـذْ منْ أمْوالهمْ صـدقه«۱۸۸ اگر گرفتن رســـــول خـدا واجب است، پس پرداخت مردم به پیامبر نیز واجب میباشد.

در حـدیثـــــی پیامبـــــر اکرم صلی الله علیه وآله فرمـــــود: » أمرْت أنْ آخـذ ّالصدقـــــه منْ أغْنیائکمْ فأرّدها فـــــی فقرائکمْ «۱۸۹ من مأمورم که از اغنیا زکات بگیرم و به فقرا بدهم. پس از پیامبر اسـلام نیز امامان معصوم علیهم السـلام مسئول این بودهاند.

شـــــخصـی میگویـد: از امـام رضـا علیه السـلام پرسـیدم که زکـات فطره برای کیســـــت؟ حضـرت فرمود: برای امام است، گفتم این خبر را نقل کنم؟ فرمود: بله۱۹۰

۲- پیـامبر اســـــلام صـلی الله علیه وآلـــــه برای زکـات، کارگزارانی تعیین کرده بود که در قرآن از آنان به نام عاملین یاد شـده است، این افراد از طرف حضـرت مسـئول جمعآوری زکات بودنـد.۱۹۱ از جمله: شخصـی به نـام رافع را به سوی قـبیله جهینه، بسر را به سوی قبیله بنی کعب، ولید

بن عقبه را به سوی قبیله بنی المصطلق و مردی از بنی سعد را به سوی قبیله بنیسعد فرستاد.۱۹۲

۳- حضـرت علی علیه السـ‍ـــلام نیز افرادی را برای جمعآوری زکات میفرستاد و در نهج البلاغه حدود ۲۰ دستور برای شیوه برخورد آنان با مردم بیان شده است.۱۹۳

۴- در قـ‍ـــرآن میخوانیـ‍ـــم: بعضی از منافقان به نحوه تقسـ‍ـــیم زکات پیامبرصلـ‍ـــی الله علیه وآله اعتـ‍ـــراض میکردند و نیـ‍ـــش میزدند، اگر جمعآوری و تقسـ‍ـــیم زکات مربوط به پیامبر نبود، دلیلی برای تحمّل این همه نیش نبـ‍ـــود. بگذریم که قرآن میفرماید: »و منهمْ منْ یلْمِزك فی َ الصدقاتِ فإنْ أعْطوا منها رضوا«۱۹۴ »انتقاد و سـ‍ـــرزنش این منافقان برخاسته از عقده و منافع شخصی آنهاست و هرگاه کمی از زکات به آنها داده شود، دیگر انتقاد نمیکنند«.

۵ - سـ‍ـــهمی از زکات برای جذب دلها اختصاص داده شـ‍ـــده اسـ‍ـــت.

»المؤلّ فهِ قلوبهم «

رسول خدا صلی الله علیه وآله برای جذب رؤسای قبائل چیزهایی به آنها میداد و شکی نیست که رئیس قبیله جذب افراد عادی نمیشود، ولی جذب رئیس حکومت میشود. پس باید زکات نزد حاکم اسلامی جمعآوری و با نظارت او تقسـ‍ـــیم شـ‍ـــود تا بتوان افرادی را به اسـ‍ـــلام جذب نمود.

۶- در روایات برای حاکم اسلامی وظایفی تعیین شده است، از جمله اینکه بدهی بدهکاران را بپردازد. »فعلی اْلْإمامِ أنْ یعْطِیه«۱۹۵

و در بعضی روایات میخوانیم که حاکم باید بخششهایی داشته باشد.

»فعلی اْلْإمامِ أنْ یعْطِیهم«۱۹۶

بنابراین مکتبی که برای امام و حاکم اسلامی هزینه تعیین میکند باید منبع درآمد هم معّین نماید. پس زکات باید در دسـ‍ـــت حاکم اسلامی باشد.

۷- در روایـ‍ـــات میخوانیـ‍ـــم: پنهان کردن زکات از امام، نشـ‍ـــانه نفاق است.۱۹۷

اگر پنهان کردن زکات نشـ‍ـــانه نفاق اسـ‍ـــت، پس باید زکات نزد امام المسلمین جمعآوری و توسط او تقسیم شود.

۸ – در صدر اســـلام افرادی کارشناس و متخصص در تخمین مبلغ زکات بودند و از طرف رسول خدا صلی الله علیه وآله و حضـرت علی علیه السـلام به منـاطق اعزام میشدنـد. اگر پرداخت زکات از وظائف فردی باشـد و از وظائف رسـمی نظام اسلامی نباشد، نیازی به فرستادن گروه تخمین و ارزیابی از طرف حکومت نبود.

۹- حضرت علی علیه الســلام به مخنف بن قیس که مسئول زکات بود، فرمود: »لیس له أنْ ینزل بلادنا و یؤِّ دی صدقه مالهِ إلی عـدِّ ونـا« هر کس از پیروان مـا که زکـات مـال خـود را به کـارگزاران شـام پرداخت کنـد، درســـت نیست، زیرا نیروی سواره و پیاده ما از او حمایت کرده است و سـزاوار نیســـت که افرادی از خـدمات ما بهرهمنـد شوند، ولی زکات اموالشان را به دشمنان ما بدهند.۱۹۸

از این حدیث معلوم میشود که زکات بودجه حکومت است و باید به حاکم داده شود تا امنّیت منطقه را با تدبیر، تأمین کند.

۱۰- حضرت علی علیه الســلام در نامههای ۵۲، ۲۶ و ۶۷ به مسئول زکات سفارشاتی میکند که نشان میدهد باید اختیار زکات به دست حاکم اسلامی باشد، نمونه آن، این که میفرماید:

زکات را به حاکم اسلامی برسانند تا او تقسیم نماید.

زکات را فوری نزد ما آورید، تا بر طبق کتاب خدا و سنت پیامبرش تقسیم کنیم.

حضرت علی علیه السلام به مأمور خود میگوید: »أرْسلنی إلیکمْ ول ّی اللهِ وخلیفته،لآخــذ منکمْ ح ّق اللهِ فی أمْوالکمْ، فهلْ ّ للهِ فی أمْوالکمْ منْ حقّ فتؤّ دوه إلی ولیِّ ه؟« ۱۹۹ به مردم بگو! ای بندگان خدا، ولیّ خدا مرا نزد شما فرستاده است تا حق خدا را که در اموال شـماست بگیرم، پس آیـا برای خداونـد در اموال شـما حقی هست تا آن را به ولی خـدا برسانم؟ به همین دلیل ابوبکر با گروهی که زکات نمیدادند برخورد نظامی کرد و در تاریخ نام آن گروه به اصحاب ردّه معروف شده است.

۱۱- دلیــل پرداخـت زکـات حـل مشــکلات فقراســت و اگر قـدرت حکـومت نبـاشــد، بســیاری از مردم زکات نمیدهنــد و فقرا در فقر میســوزند. بنابراین باید حاکم اسلامی در مسأله زکات نقش فعال و قهار داشته باشد.

۱۲- اگر قرار باشد هر کس با دست خود زکات مال خود را به افراد مستحق بدهد و نظارت حاکم اسلامی در کار نباشد، افراد زیادی سوء استفاده کرده و از چند نفر زکات میگیرند.

۱۳- در تأمین زندگی فقرا از طریق حکومت، ذلت و خواری و تحقیر نیست. ولی اگر فقیر به طور مستقیم از دست افراد کمک بگیرد، احساس حقارت میکند. بنابراین برای حفظ کرامت و آبرو و شخصّیت فقرا باید زکات نزد حاکم عادل اسلامی جمعآوری و تقسیم شود.

۱۴- امام خمینی (ره) در تحریر الوسیله مینویسد: بهتر است که زکات را در زمان غیبت حضرت مهدی علیه السلام به فقیه و حاکم اسلامی بدهند. زیرا او به محل مصرف آن آگاهتر است و اگر فقیه و حاکم اسلامی بنابر مصلحت اسلام یا مسلمانان حکم کند که مردم زکات مال خود را به او بپردازند، پیروی از وی هر چند که از او تقلید نکنند، واجب است.۲۰۰

سؤال: با این همه دلائل، چرا گروهی از بزرگان فقها بر این عقیدهاند که مردم خودشان زکات مالشان را بپردازند؟

پاسخ: شاید دلیل این بزرگان حدیثی باشد که میفرماید: «فأَخْرِجْها منْ مالك ... ثُمّ أعْطِها كيف شِئْت»۲۰۱ زکات را از مال خود خارج کن و هرگونه مصلحت میدانی خرج کن.

البته ممکن است این روایات در زمان تقّیه صادر شده باشد که دست امامان معصومعلیهم السلام در آن هنگام بسته بوده است و قدرتی برای جمعآوری زکات نداشتند و اگر اموالی را جمعآوری و تقسیم میکردند، کینه و حسادت حاکمان ستمگر را برمیانگیختند و برای طرفداران وفاداری که برای رساندن زکات به آن بزرگواران مراجعت میکردند، ایجاد زحمت میکردند. به همین دلیل امامان معصومعلیهم السلام برای حفظ جان طرفداران خود، دستور میدادند که هر کس زکات مالش را خودش بدهد و هر کس به شما زکات داد، بگیرید و هر کس نداد کاری به او نداشته باشید.

ناگفته پیداست که اکثر مراجع تقلید (حفظهم اللّه) به پرداختکنندگان، اجازه پرداخت زکات را میدهند.

برخی از ضوابط و مقررات مورد نیاز

اشاره

کمیته امـداد امـام خمینی (ره)، به منظـور حسن عملیـات اجرایی و حفـظ اعتمـاد مردم، فعالیتهـا و سیاسـتهای اجرایی و فرهنگ سازی خود را نظام مند نموده تا پاسخگوی سئوالات و نیازهای اولیه متولیان جمع آوری در استانها باش_د.

به همین منظور برخی از این ضوابط و مقرراتی که به طور مسـتقیم یا غیر مسـتقیم به شما عاملین محترم مربوط می باشد آورده شده تا بتوانید به کمک آنها با سهولت بیشتری اقدام به جمع آوری زکات نمایید.

نحوه محاسبه زکات

۱- میزان هزینه ای که یـک کشـاورز در بـدست آمـدن محصـول متحمـل می ش___ود را در چهـار مرحله: آمـاده س___ازی زمین، کاش___ت، داشت و برداشت محاسبه می کنیم.۲۰۲

۲- ب___ا در نظر گرفتن میزان محصول بـدس___ت آمـده و قیمت مصوب هر کیلوگرم محصول (جو یا گنـدم)، درآمـد کل کشاورز را از برداشت محصول محاسبه می کنیم.

۳- آن دسـته از کشاورزانی که در کشت محصول متحمل ضرر شده اند مسلماً زکات مشمول آنها نخواهد شد، برای شناسایی این گروه میزان سود حاصل از کشت محصول را با استفاده از روش زیر بدست می آوریم:

(میزان هزینه حاصل از کشت محصول) – (میزان درآمد حاصل از کشت محصول) = میزان سود

۴- بـا در نظر گرفتن آن دســـته از افرادی که سـود محصول آنهـا مثبت شـــده است و میزان محصول آنهـا بیشـتر از ۸۷۴ کیلوگرم است، میزان زکـات را به تفکیـک برای محصولات گنـدم و جو در دو وضـعیت دیم و آبی محاسـبه می کنیم. (یک دهم محصول دیم و یک بیستم محصول آبی).

۵- برآورد درصد افرادی که به آنها زکات تعلق می گیرد هم نسبت به کل نمونه آماری و هم نسبت به تعداد کشاورزان گروه نمونه ای (گروه گندمکار آبی و دیم و جو کار آبـی و دیم) نیز محاسبـه می شود.

۶- برای برآورد میزان زکات محصولات گندم و جو هر ساله بر اساس آمار و ارقام وزارت جهاد کشاورزی محاسبه می کنیم.

تبصـره : احکام مد نظر برای فقه اهل تشیع می باشد اما بر اساس شـرایط منطقه ای و مذاهب اهل تسنن موارد فقهی در ضمائم قید شده استفرایند محاسبات میزان زکات:

به طور کلی روند محاســـبه میزان زکات برای کشاورزی بصورت زیر می باشد.

«µÂV» D¯ ÉZÅ ÄÀËÅ ¶¯ Ä^ZV

dY{] ÄÀËÅ + dY{ ÄÀËÅ + dZ¯ ÄÀËÅ +¾Ì» ÉZ Ã{Z»M ÄÀËÅ

«ÊFY{] µÂV» ½YÌ» Ê·ZË Y Ä^ZV

(«µÂv» Â¸Ì¯ Å [Â» d¼Ì«) × (Ã|»M d|] µÂv» ½YÌ)

µÂV» D¯ Y ¶ZU {Â

(Â = (µÂv» Y ¶Zu |»M{) – (ZÅ ÄÀËÅ ¶¯ ¼m}

Z] Ê» Ê¨À» ZÆ¿M {Â Ä¯ Ê¿YÁZ¯ Y ÄF|¿M ¥~U|

(¯Y Ã| f» µÂv» d¯ Y Ä¯ Ê¿YÁZ¿|)

DY ¹³Â¸Ì¯ ٨۴٧ Y F¼¯ ½Z¿M µÂV» ½YÌ» Ä¯ Ê¿YÁZ¯ Y ÄF|¿M ¥~U ({Ì³ Ê¼¿ ª¸ e cZ¯
(^ÃÁ³ ¾ËY Ä] ¦Ë e ª

[/Ì³ Ê» ª¸ e ºË{ µÂ/v» Ä}

ZÄ¯À] ÊeZ¯ ,|Z] ½YÌ»Ê» µÂv» Ä°ÀËY Ä] ºÅ{ÄmÂe ®Ë Z] ºË{ Ä] µÂV» CZ¯ [
½YÌ»Â¿ ®Ì°¨E Ä^ZV» Ê]M {Ä¯Ì³,|Z] ÊeZ¯ Ê» Ê» ª¸
[e ½YÌ» µÂv» Ê]M Ä°ÀËY µÂ/v» ºfÌ] Ä] ÄmÂe ®Ë Ä/] Z

:
ËY :¾
[¾ËY]ZÀ

Â = cZ¯ ½YÌ» }×
«×{Â = cZ¯ ½YÌ

شرح وظایف عاملین

۱- اجرای برنامه ها و دستورالعملهای کمیته امداد امام خمینی (ره).

۲- برقراری ارتباط با شورای اسلامی و مردم.

۳- تبلیغ و ترغیب مردم به پرداخت زکات.

۴- هماهنگی و ارتباط با روحانی مقیم و مبلغین اعزامی.

۵- تحویـــل روزانه یـــا مرحله ای زکات یا وجـــوه آن به کمیته امداد امام خمینی (ره) و اجتناب از نگهداری آن، که طی صورتجلســـه ای به امضاء عامل جمع آوری، تحویل گیرنده و رئیس شـــورای اسلامی خواهد رسید.

۶- ســـایر موارد بر حســـب نیاز از سوی کمیته امداد امام خمینی (ره) اعلام خواهد شد.

ضوابط مربوط به نحوه دریافت و صدور رسید زکات

۱- دریافت رســـید مخصوص وصول زکات از مســـئول مشارکتهای مردمی کمیته امداد امام خمینی (ره) و امضای فرم تحویل.

۲- ارائه رسید به کلیه افرادی که زکات می پردازند.

۳- استفاده از کاربن در زمان صدور رسید دو برگی.

۴- اخـــذ امضای پرداخت کنندگان زکات بصورت زنده در برگ دوم رسیدها و ارائه برگ اول به زکـات دهنده.

ص:۶۵

۵- تحویل برگ دوم رسـیدها به همراه زکات جمع آوری شـده به دبیرخانه ستاد.

۶- پرهیز از نگهداری بیش از ۷ روز وجوه زکات.

تذکر:

۱- کلیه عاملین زکات باید دارای حکم معتبر و مجوز لازم از سـوی دبیرخانه ستاد کمیته امداد امام خمینی (ره) باشند.

۲- کلیه عاملین زکات تنها با مسئول اجرائی زکات شهرستان یا بخش، مسئول مشارکتهای مردمی و یا دبیر ستاد احیای زکات (رئیس کمیته امداد) ارتباط خواهند داشت.

ص:۶۶

پی نوشت ها

۱ - الهمدانی، آقا رضا ــ مصباح الفقیه ــ مکتبه الصدر ــ قم ــ ج۳ ــ ص۱.

۲- الحر العاملی، وســائل الشیعه (آل البیت)، مؤسسه آل البیت علیهم السلام لإحیاء التراث، مطبعه مهر، قم، ۱۴۱۴ه ق جلد ۹ صفحه ۱۱

۳ - همان ج ۶ ــ ح ۲ ــ ص ۳.

۴ - در این شــواهد تاریخی علت از بین رفتن فقر و فزونی عایدات زکات به تفصیل بیان نشده است. امّا به نظر می رسد حاصلخیزی منطقه یمن و متعادل بودن نظام توزیع ثروت و پایبنــدی اغنیای آنجا به پرداخت زکات که تا عصر حاضر بلاانقطاع ادامه دارد، علت اصلی این امر بوده است.

۵ - توسلی، محمد اسماعیل، امکان سنجی زکات در ایران، ص ۲

۶ - مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، ۱۳۷۴ ش، ج۸، ص۴

۷ - قرائتی،محسن، زکات،ص ۱

۸ - طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القران،ترجمه موسوی همدانی سید محمد باقر، دفتر انتشارات اسلامی جامعهی مدرسین حوزه علمیه قم۱۳۷۴، ش، ج۹، ص ۵۱۳۹ - دهقان، اکبر، زکات، ستاد اقامه نماز، تهران، ۱۳۸۴ ه ش ص ۵۹

۱۰ - فصلت : ۶و۷ ۱۱ - التوبه : ۱۸

۱۲ - البینه : ۵

۱۳ - المؤمنون: ۴

۱۴ - النمل :۳

۱۵ - التوبه:۳۴

۱۶ - طبرســی، فضل بن حســن،ترجمه مجمع البیان فی تفســیر القرآن، انتشــارات ناصر خسرو،تهران، ج ۱۱، ص۸۰

۱۷ - مریم, ۳۱

۱۸ – مریم, ۵۵

۱۹ کافی، ج۲، ص۱۸ و وسائل، ج۱، ص۱۳.

۲۰ مستدرك الوسائل، ج ۱، ص ۵۰۷ .

۲۱ همان صفحه ۸

ص:۶۷

۲۲ – وسائل ج ۶ صفحه ۴ (باب ۱ حدیث ۶- از ابواب زکات).

۲۳ – همان صفحه ۱۴

۲۴ – همان

۲۵ – مبلغ بسیار اندک

۲۶ – قرائتی،محسن، خمس و زکات،ص ۱۰۹

۲۸ – سوره حشر، آیه ۹ و تغابن، آیه ۱۶.

۲۸ – تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص۳۴۶.

۲۹ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۴۸.

۳۰ – وسائل، ج ۶، ص ۶.

۳۱ – امالی طوسی، ج ۲، ص ۱۳۶.

۳۲ – فروع کافی، ج ۴، ص ۶۲.

۳۳ – بحار، ج ۶۹، ص ۶۲.

۳۴ – سوره اعلی، آیه ۱۴.

۳۵ – سوره اعلی، آیه ۱۴.

۳۶ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۲ و ۶۹.

۳۷ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۴۹.

۳۸ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۰ .

۳۹ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۶۵. ۴۰ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۳۳.

۴۱ – سوره اعراف، آیه ۱۵۶ و توبه، آیه ۷۱.

۴۲ – سوره مائده، آیه ۱۲.

۴۳ – سوره لیل، آیه ۷.

۴۴ – وسائل، ج ۶، ص ۱۰.

۴۵ – سوره مائده، آیه ۱۲.

۴۶ – سوره توبه، آیه ۵.

۴۷ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۲۲۳.

۴۸ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۳ .

۴۹ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۲۹.

۵۰ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۷۰.

۵۱ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۲۷۳.

۵۲ – سوره حجرات، آیه ۹.

۵۳ – سوره توبه، آیه ۱۱.

۵۴ – وافی، ج ۰۱، ص ۵۱

۵۵ – سوره بقره، آیه ۲۵۱.

۵۶ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۶ .

۵۷ – سفینه البحار، ج ۳، ص ۴۷۴.

۵۸ – وافی، ج ۰۱، ص ۵۰ .

۵۹ – وافی، ج ۰۱، ص ۵۰ .

۶۰ – سوره بقره، آیه ۱۹۵.

۶۱ – جامع الأحادیث، ج ۹ص ۲۸۵.

۶۲ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۲۴.

۶۳ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۲۴.

۶۴ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۰ .

۶۵ – جامع الاحاديث، ج ۹، ص ۵۰ .

۶۶ – وافی، ج ۰۱، ص ۴۲.

ص:۶۸

۶۷ – بحار، ج ۶۹، ص ۱۳۰.

۶۸ – وسائل، ج ۶، ص ۲۵.

۶۹ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۴۸.

۷۰ – سوره توبه، آيه ۱۸.

۷۱ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۲ .

۷۲ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۲ .

۷۳ – كافى، ج ۲، ص ۳۷۴.

۷۴ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۳ .

۷۵ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۷ .

۷۶ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۱.

۷۷ – سوره معارج، آيه ۲۱ – ۲۲.

۷۸ – سوره توبه، آيه ۶۷.

۷۹ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۰.

۸۰ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۰.

۸۱ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۰ و ۳۳.

۸۲ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۶۳. ۸۳ – قرائتى،محسن، خمس و زكات،ص ۹۷

۸۴ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۴۷.

۸۵ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۴۷.

۸۶ – سوره نحل، آيه ۴۰.

۸۷ – سوره نحل، آيه ۴۰.

۸۸ – سوره واقعه، آیه ۶۴.

۸۹ – سوره توبه، آیه ۱۰۴.

۹۰ – سوره قصص، آیه ۸۱.

۹۱ – سوره قصص، آیه ۷۸.

۹۲ – سوره قلم، آیه ۲۰.

۹۳ – وافی، ج ۰۱، ص ۳۳.

۹۴ – سوره بقره، آیه ۲۶۸.

۹۵ – سوره توبه، آیه ۳۸.

۹۶ – سوره همزه، آیات ۲ – ۳.

۹۷ – سوره کوثر، آیات ۱ – ۲.

۹۸ – سوره توبه، آیه ۱۰۳.

۹۹ – سوره مدّثر، آیه ۴۴.

۱۰۰ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۳۲.

۱۰۱ – سوره آل عمران، آیه ۱۸۰.

۱۰۲– سوره نحل، آیه ۹۶.

۱۰۳ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۲۴۳.

۱۰۴ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۳۲۵.

۱۰۵ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۸ .

۱۰۶ – جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۸ .

۱۰۷–»مِنْ منع قیراطاً من الزکاهِ فلیس بمؤْمنٍ و لا مسْلم «. جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۸ .

۱۰۸ - مستدرکالوسائل، ج ۱، ص ۵۰۸ .

۱۰۹ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۴۳ .

۱۱۰ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۵۷ .

۱۱۱ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۴۴.

ص:۶۹

۱۱۲ – بحار، ج ۶۹، ص ۲۹.

۱۱۳ – »و ويلٌ لِّ لْمشْركين الّ ذِين لا يؤْتون ٔالزكوه و هم بالاخِرِهِ همْ كافرون «. سوره فصّلت، آيه۶ و ۷,۴۱۱

۱۱۴ – مبسوط شيخ طوسى، ج ۱، ص ۱۹۰.

۱۱۵ – تفسير نمونه، ج ۸، ص ۱۱.

۱۱۶ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۶۳.

۱۱۷ – وافى، ج ۰۱، ص ۴۴.

۱۱۸ – وافى، ج ۰۱، ص ۴۴.

۱۱۹ – وافى، ج ۰۱، ص ۴۰.

۱۲۰ – سوره آل عمران۷ آيه ۱۸۰.

۱۲۱ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۹.

۱۲۲ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۴۶.

۱۲۳ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۵۳ .

۱۲۴ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۴۵.

۱۲۵ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳.

۱۲۶ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۲.

۱۲۷ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۲.

۱۲۸ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳.

۱۲۹ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۴.

۱۳۰ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۶۸۴.

۱۳۱ – فلاح زاده،محمد حسين، احكام زكات

۱۳۲ - توضیح المسائل ،م ۱۸۵۳

۱۳۳ - مقـدار دقیق همـان است که در متن آمـدهاست و همین مقـدار بایـد ملاـک کحاسـبه قرار گی‌ــــرد اما برای آنکه در ذهن بمانـد، و مطابق قاع‌ــــده گرد کردن اعـداد، اگر وزن محصول به دست آمـده حـدود ۸۵۰ کیلوگرم باشـد زکات دارد و برخی از فقها، مقدار آن را به تقریباً ۸۸۵ کیلوگرم دانستهاند.(آیت الله صافی)۱۳۴ - توضیح المسائل ،م۴۶۸۱

۱۳۵ - تحری‌ــــر الـوس‌ــــیله ،ج۱، کتـاب الزکـات، الفص‌ــــل الثالث، المطلب الثان‌ــــی، م۲.توضیح المسائل ،م۰۸۸۱ – ۱۸۸۱ - ۱۸۸۲

۱۳۶ - تحریر الوسیله ،ج۱، کتاب الزکات، الفصل الثالث،ص ۶۵۳،الامر الثانی مسأله ۷توضیح المسائل ،م۶۸۸۱ - ۱۸۶۹

۱۳۷ - همان، م۵، توضیح المسائل، م ۱۸۵۶

۱۳۸ - به فتوای برخی از فقهاء اگر به کسی که می توان زکات داد دسترسی دارد بنابراحتیاط واجب نباید تأخیر بیندازد .(آیت الله صافی)

۱۳۹- همان ،المطلب الثالث ،ص۲۲۲ توضیح المسائل، م ۱۸۷۷،۵۷۸۱

۱۴۰ - توضیح المسائل ،م ۱۸۷۴

۱۴۱ - توضیح المسائل ،م ۱۸۹۵

۱۴۳ - به نظر برخی از فقهـاء پس از گـذشت یـازده مـاه زکـات واجب میشود.(آیت الله فاضل، آیت الله سیسـتانی و آیت الله تبریزی)

۱۴۴ - توضیح المس‌ــــائل ،م۸۰۹۱، برخی از فقهاء این ش‌ــــرایط را لازم نمیدانند و چنان چه حیوان در شخم زدن و حمل بار یا امثال آن به کار گرفته شود، احتیاط واجب آن است که زکاتش پرداخت شود.(آیت الله سیستانی)

۱۴۵ - برخی از فقهـاء ایـن ش‌ــــرط را لاـزم نمیداننـد و زکـات حیوانهـایی کـه علـف دس‌ــــتی میخورنـد را نیز واجب دانستهاند.(آیت الله سیستانی)

۱۴۶ – توضیح المسائل ،م ۳۱۹۱، ۱۹۱۴

۱۴۷ – به نظر برخی از فقهاء نصاب گاو دو تاسـت، ۳۰ و ۴۰ و بیشـتر از ۴۰ با همین دو عدد محاسـبه میشـود ،مثلاً زکات ۶۰ رأس گاو، دو گوساله اسـت که وارد سال دوم شده باشد(آیت الله مکارم)

۱۴۸ – تحریر الوسیله، ج۱، کتاب الزکات فی زکات الانعام، فی ما یوخذ من الزکات م۱

۱۴۹ – همان م ۲

۱۵۰ – تحریـر الوسـیله،ج ۱،کتاب الـزکات الفصـل الثانـی فـی زکات النقدین ،توضیح المسائل ،م۹۹۸۱

۱۵۱ – همان الاول، توضیح المسائل ،م ۱۸۹۷

۱۵۲ – همان، الثالث، توضیح المسائل ،م ۱۹۰۲

۱۵۳ – به فتوای برخی از فقهاء سکه طلای بهار آزادی، اگر به حد نصاب برسد زکات دارد.

(امام خمینی ،آیت الله خامنهای)

۱۵۴ – همان ،الثانی ،توضیح المسائل ،م ۱۸۹۹ و ۱۹۰۰

۱۵۵ – همان ،الاول

۱۵۶ – توضیح المسائل ،م ۱۸۹۸

۱۵۷ – توضیح المسائل، م ۱۹۲۵

۱۵۸ – کسانی که از سهم مولفه قلوبهم به آنها زکات داده میشود، لازم نیست شیعه باشند.

۱۵۹ – توضیح المسائل ،م ۱۹۴۲ – ۱۹۴۶ تا ۱۹۴۸ – ۱۹۵۶

۱۶۰ – توضیح المسائل م ۱۹۵۰

۱۶۱ – توضیح المسائل م ۱۹۵۱

۱۶۲ – توضیح المسائل م ۱۹۹۰

۱۶۳ – توضیح المسائل م ۱۹۵۶

۱۶۴ – توضیح المسائل م ۱۸۹۲ – ۱۹۱۳

۱۶۵ – توضیح المسائل م ۱۹۴۷

۱۶۶ – توضیح المسائل م ۱۹۳۳

۱۶۷ – توضیح المسائل م ۱۹۳۹

۱۶۸ – توضیح المسائل م ۱۹۳۵

۱۶۹ – توضیح المسائل م ۱۹۶۱ و ۱۹۶۲

۱۷۰ – توضیح المسائل م ۱۹۶۶

۱۷۱ – توضیح المسائل م ۱۹۶۵

۱۷۲ –تحریر الوسیله ،ج۱، ص۳۴۳، م ۷ و ۸

۱۷۳ – به فتوای برخی فقهاء میتواند به او قرض دهد و بعد از این که زکات بر او واجب شد حساب کند(آیت الله مکارم)۱۷۴ – توضیح المسائل م ۱۹۷۰

۱۷۵ – توضیح المسائل م ۱۸۹۳

۱۷۶ – ولی به فرزند و نوه و پدر و مادر و جد و جده نمیتوان زکات داد.

۱۷۷ – توضیح المسائل م ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴

۱۷۸ – قرائتی،محسن، خمس و زکات،ص ۱۶۵

۱۷۹ – از قطب راوندی نقل شده که ظاهر سخن امام این است که اول حیوانات معیوب و پیر را از گله جدا کن، بعد حیوانات سالم را دو بخش و هر بخش را باز به دو بخش تقسیم کن تا آنکه در آخرین بخش سهم زکات روشن شود.

۱۸۰ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۳۳۵.

۱۸۱ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۱۰۱.

۱۸۲ جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۱۸۶.

۱۸۲ – سوره توبه، آیه ۱۰۴

۱۸۴ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳۳.

۱۸۵ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳۷.

۱۸۶ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳۴.

۱۸۷ – قرائتی،محسن، خمس و زکات،ص ۱۵۲

۱۸۸ – سوره توبه، آیه ۱۰۳.

۱۸۹ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۲۳۹.

۱۹۰ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۴۰۳.

۱۹۱ – وسائل، ج ۶، ص ۳.

۱۹۲ – برگرفته از مغازی ترجمه مهدوی دامغانی، ج ۳، ص ۷۴۰.

۱۹۳ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۳۳۱.

۱۹۴ – سوره توبه، آیه ۵۸ .

۱۹۵ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۲۵۹.

۱۹۶ – جامع الأحاديث، ج ۹، ص ۲۶۵.

۱۹۷ – مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۲۳.

۱۹۸ – مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۰۷.

۱۹۹ – نهج البلاغه، نامه ۲۵.

۲۰۰ – تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۳۴۳.

۲۰۱ – تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۳۴۳.

۲۰۲ – در قسمت احکام زکات، نحوه محاسبه این هزینه ها،به طور کامل توضیح داده شده است.

ص:۷۲

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹